
**Lammin ja Lahden tukikeskuksen aikuisten osaston omaisten
ja perheiden odotuksia sekä kokemuksia yhteistyöstä
henkilökunnan kanssa**



Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lahdensivu, 17.11.2011

Anna-Maria Salomaa



HÄMEENLINNA

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosiaalipedagoginen kasvatus

Tekijä	Anna-Maria Salomaa	Vuosi 2011
Työn nimi	Lammin ja Lahden tukikeskuksen aikuisten osaston omaisten ja perheiden odotuksia sekä kokemuksia yhteistyöstä henkilökunnan kanssa	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää Lammin ja Lahden tukikeskuksen asiakkaiden omaisten ja perheiden odotuksia ja kokemuksia heidän kanssaan tehtävästä yhteistyöstä sekä koota kehittämisideoita siihen. Tarkoituksena oli selvittää millaisena perhetyö näyttäytyy omaisten näkökulmasta Lammin ja Lahden tukikeskuksessa ja löytää kehittämiskohteita yhteistyön kohentamiseksi. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Eteva kuntayhtymän Lammin ja Lahden tukikeskuksen kanssa.

Tutkimuksen keskeisimmät teoreettiset lähtökohdat koostuivat sosiaalipedagogiikasta, perhelähtöisestä asiakastyöstä sekä haasteellisista tilanteista ja käyttäytymisestä. Tutkimus oli laadultaan kvalitatiivinen. Aineistonhankintamenetelminä käytettiin kyselylomaketta sekä teemahaastattelua. Opinnäytetyön aineiston analyysimenetelmänä käytettiin teemoittelua ja sekä sisällönanalyysiä omassa aineistossa soveltaen.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että yhteistyö koettiin vaihtelevana Lammin ja Lahden tukikeskuksessa. Odotuksia yhteistyölle ei kauheasti ollut, koska luotto ammattihenkilöstöön on vahva. Yhteistyö toimi pääosin hyvin ja sitä oli riittävästi. Yhteistyötä tehtiin vierailujen yhteydessä sekä puhelinsoittojen kautta. Tutkimuksen mukaan työntekijöiden taito työskennellä oli vahvaa ja ammattitaitoista. Toisaalta tutkimus osoitti, että joissain tapauksissa omaista ei ollut kuultu tarpeeksi ja yhteistyötä oli tehty liian vähän. Kehittämisideoina nousi, että omaisille ja perheille tulisi kertoa tarkemmin tukikeskusjakson tavoitteet ja merkitys, sekä jakson jälkeen tehtävät mahdolliset johtopäätökset. Myös tiedottamisen tehostamiseen tulisi kiinnittää huomiota.

Opinnäytetyön jatkotutkimusaiheeksi nousi, kohtaavatko omaisten ja perheiden odotukset todellisuutta, mitä yhteistyö käytännössä on Lammin ja Lahden tukikeskuksessa.

Avainsanat vammaisuus, perhetyö, perhelähtöisyys, haastava tilanne, sosiaalipedagogiikka

Sivut 37 s, + liitteet 6 s.

HÄMEENLINNA

Degree Programme in Social Services

Sociopedagogical Education

Author

Anna-Maria Salomaa

Year 2011

Subject of Bachelor's thesis

The Relatives' and Family Members' Expectations and Experiences about Co-operation with Staff in the Adult Unit of Lammi and Lahti Support Centre

ABSTRACT

The aim of the thesis was to find out what kind of co-operation is done in the Lammi and Lahti support centre between the clients' families and staff. The purpose of the research was to examine how the clients' families view the family work which is done in Lammi and Lahti support centre and find different ways to develop it. The thesis was carried out in co-operation with support centre which belongs to Eteva federation of municipalities.

The theoretical basis of the research consisted of social pedagogy, work with families, and challenging situations or behavior. The nature of the research was qualitative. The data collection methods used were questionnaire and theme interview. The obtained data were analyzed by theme identification and applied content analysis.

The results of the study showed that the experiences of co-operation varied. There were not many expectations for co-operation because most of the relatives had every confidence in the staff. The co-operation was considered mainly good and sufficient. The co-operation took place during the relatives' visits in the support centre and via phone calls. According to this study the staff was considered highly skilled and professional. On the other hand, some respondents thought there was not enough co-operation and that the families were not heard sufficiently. A development idea brought forth in this thesis was that the families and relatives should be better informed about the aims and purpose of the rehabilitation period at the support centre. They should also be informed about the results and conclusions after the rehabilitation period.

The study yielded a topic for further research: do the relatives' and families' expectations respond to the reality? How is the co-operation between families and staff realized in the support centre?

Keywords

disability, work with families, family orientation, challenging situation, social pedagogy

Pages

37 p + appendices 6 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	TAUSTA JA TARVE.....	2
2.1	Eteva kuntayhtymä.....	2
2.2	Lammin ja Lahden tukikeskus intensiivihoidon, kuntoutumisen ja tutkimuksen palvelujen tarjoajana ja kehittäjänä	3
2.3	Raportointi eettisten ohjeiden mukaisesti	5
3	AIEMMAT TUTKIMUKSET.....	5
3.1	Yhteistyö vanhainkodin henkilökunnan ja asukkaan omaisten välillä.....	5
3.2	Mielenterveyspotilaiden omaisten ja hoitohenkilökunnan välinen yhteistyö omaisten näkökulmasta.....	6
3.3	Omaisten ja henkilökunnan välinen yhteistyö Linnea kodissa	6
4	TUTKIMUS	7
4.1	Tutkimuksen lähtökohdat ja tavoitteet	7
4.2	Kvalitatiivinen tutkimus	8
4.3	Tutkimustehtävä ja kysymykset	8
4.4	Tutkimuksen kohderyhmä.....	9
5	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	9
5.1	Dialogisuus sosiaalipedagogiikassa	9
5.2	Haastava tilanne	10
5.3	Perhelähtöinen asiakastyö	11
6	AINEISTONHANKINTA- JA ANALYSOINTIMENETELMÄT	14
6.1	Kyselylomake ja sen analysointimenetelmät	14
6.2	Teemahaastattelu ja sen analysointimenetelmä.....	16
6.3	Koko aineiston yhdistely ja analysointi	17
6.4	Tietojen käsittely, suojaus ja säilyttäminen.....	18
7	AINEISTON ANALYSOINTI.....	19
7.1	Kyselylomakkeen analysointi	19
7.2	Teemahaastattelun analysointi	19
7.3	Koko aineiston teemojen analysointi sisällönanalyysia hyödyntäen	20
8	TULOKSET	22
8.1	Omaisten ja perheiden odotukset yhteistyöstä ennen jaksoa	23
8.2	Yhteistyö tukikeskusjakson aikana työntekijöiden ja omaisten sekä perheiden välillä	23
8.3	Yhteistyön kehittäminen	24
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	25

10 POHDINTA.....	27
10.1 Eettisyys	30
10.2 Luotettavuus	31
10.3 Tutkimuksen vaikutukset Lammin ja Lahden tukikeskukseen	33
10.4 Jatkotutkimusaiheet.....	33
LÄHTEET	35

Liite 1	Kyselylomake
Liite 2	Tiedote omaisille
Liite 3	Selvitys tutkittavalta pyydettävää suostumusta varten

1 JOHDANTO

Vammaisen henkilön on saatava laadukasta hoitoa, johon vanhemmat ja omaiset voivat luottaa. Tärkeää on mahdollistaa riittävä tiedonkulku, sekä olla perheitä ja omaisia kohtaan avoin, rauhallinen, rehellinen ja empaattinen. Vaikka haasteita perhetyössä toisinaan on, tärkeää on kuulla perheitä ja heidän ajatuksiaan. (Peltonen & Arkko 2007, 35–36.)

Perheen tukeminen ja yhteistyön ylläpitäminen heidän kanssaan on ensiarvoisen tärkeää jokaisessa kohteessa, jossa yhteistyö omaisten ja perheiden kanssa on läsnä arjessa. Tällöin voidaan rakentaa yhdessä työntekijöiden ja omaisten kanssa dialogia, jota kautta voidaan löytää yhteisiä tavoitteita läheisen hoidolle. Tämän vuoksi opinnäytetyöni teoreettiseksi viitekehykseksi muodostuivat perhelähtöinen asiakastyö, sosiaalipedagogiikka sekä yksikköön liittyen termi haastavat tilanteet ja käyttäytyminen.

Opinnäytetyö käynnistyi Etevan yksikön Lammin ja Lahden tukikeskuksen tarpeesta kehittää perheiden ja omaisten kanssa tehtävää yhteistyötä vielä eteenpäin entisestään. Itse olen työskennellyt maaliskuusta 2010 alkaen Lammin ja Lahden tukikeskuksessa vuosilomansijaisena, sekä keikkatyöntekijänä silloin tällöin tarvittaessa. Tätä kautta yhteistyötä oli mahdollista alkaa toteuttaa, koska paikka ja henkilökunta olivat jo valmiiksi tuttuja itselleni. Lisäksi tunsin ja tiesin aihealueen ennen opinnäytetyön aloitusta, joka helpotti tutkimuksen tekemistä.

Aloin suunnitella opinnäytetyön aihetta yhteistyössä tukikeskuksen henkilökunnan tarpeiden mukaisesti. Näkökulmaksi muodostui lopulta omaisten ja perheiden odotukset ja kokemukset henkilökunnan kanssa tehtävästä yhteistyöstä sekä aiheeseen liittyvä kehittämisen näkökulma.

Opinnäytetyötä käynnistelin ensimmäisen kerran marras-joulukuun aikana vuonna 2010. Tällöin sovittiin työelämäkontaktista Lammin tukikeskuksessa. Tutkimus käynnistyi varsinaisesti alkuvuonna 2011 ja helmikuun 2011 aikana muodostui tutkimussuunnitelma opinnäytetyölle. Kesä-elokuun 2011 aikana toteutin aineistonkeruuvaiheen. Syys- lokakuun aikana analysoin aineiston ja lopulta tein johtopäätökset.

Tutkimukseni tavoitteena oli kehittää perhetyötä Lammin ja Lahden tukikeskuksessa eteenpäin, jolloin koettiin omaisten ja perheiden kuulemisen olevan hyvä tapa aloittaa kehittämistyö. Oleellista oli myös löytää kehittämistarpeita yhteistyöhön omaisten ja perheiden kanssa. Tutkimustehtävänä oli selvittää Lammin ja Lahden tukikeskuksen asiakkaiden omaisten sekä perheiden odotuksia ja kokemuksia tukikeskusjakson aikana tehtävästä yhteistyöstä heidän kanssaan sekä koota kehittämisideoita siihen.

Aineiston tutkimukseen pyrin keräämään kaikilta niiltä omaisilta ja perheiltä, joiden läheinen on ollut tukikeskusjaksolla tukikeskuksessa tammi-elokuun 2011 aikana. Oleellista oli myös se, että osallistuminen oli vapaaehtoista, jolloin omainen tai perheenjäsen sai valita kiinnostuksensa mu-

kaisesti, haluaako olla mukana tutkimuksessa. Aineistonhankintamenetelmänä käytin kyselylomaketta ja teemahaastattelua ja analysointimenetelmänä käytin teemoittelua sekä lisäksi sisällönanalyysia soveltaen tähän tutkimukseen sopivalla tavalla. Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus.

Raportoinnin aikana käytän terminä Lammin ja Lahden tukikeskus, koska Lammin tukikeskus on sijainnut useita vuosia Lammilla, mutta elokuussa 2011 tukikeskus muutti Lahteen ja palvelut muuttuivat laitoshuollosta avopalveluiksi. Opinnäytetyön tein ainoastaan Lammin tukikeskuksen olemassaolon aikana, jolloin Lahden tukikeskus ei varsinaisesti liity tutkimukseeni, vaikkakin kyseessä on sama yksikkö. Kuitenkin, koska opinnäytetyö valmistui joulukuussa 2011 ja Lahden tukikeskus on ollut nimenä käytössä jo muutaman kuukauden ajan, on hyvä käyttää molempia nimiä, ettei sekaannuksia pääse tapahtumaan.

2 TAUSTA JA TARVE

Opinnäytetyön tutkimuksen aihetta alettiin kaavailla sekä Hämeen ammattikorkeakoulun ohjaavan opettajan että Lammin ja Lahden tukikeskuksen esimiehen ja esimiehen työparin kanssa tammikuun 2011 aikana. Päätarκοituksena nähtiin koko ajan perhetyön kehittäminen, mutta se, miten voidaan tutkia sitä, kehittyi lähes koko ajan tutkimuksen alun aikana. Tammikuun 2011 loppuun mennessä löytyi yhteinen sävel, johon sekä tutkimuksen ohjaava opettaja että tukikeskuksen esimiehet olivat tyytyväisiä. Tämän jälkeen tutkimusta oli mahdollista lähteä toteuttamaan ja työstämään tutkimussuunnitelmaa.

2.1 Eteva kuntayhtymä

Eteva kuntayhtymä on aloittanut toimintansa 1.1.2009 Pääjärven kuntayhtymän ja Uudenmaan erityispalveluiden yhdistyttyä. Omistajia ovat 49 kuntaa Etelä-Suomessa, joiden alueella ihmisiä on noin 1,3 miljoonaa, jolloin se on Suomen suurin vammaispalvelujen tuottaja. Yksiköissä on yhteensä noin 2500 vammaista ja kehitysvammaista asumisen sekä työ- ja päivätoiminnan palveluissa. (Etevasta vammaispalvelujen johtava tuottaja nd.)

Etevan yksilölliset määritellyt ja järjestetyt palvelut on tarjolla erilaisille henkilöille tarvittaessa koko elämän ajan. Palveluja tarjotaan henkilöille, joiden vamma on aiheutunut fyysisistä tai psyykkisistä syistä, ilmenee lapsuus- ja nuoruusiässä, on pitkään jatkuva tai pysyvä, tai aiheuttaa rajoituksia arkisissa asioissa kuten itsensä huolehtimisessa, kommunikoinnissa, liikkumisessa ja itsenäisessä elämässä. (Eteva – yksilöllisesti kehittyvää vammaispalvelua 2009, 7.)

Toiminta-ajatuksena Etevalla on tukea henkilöä yhdenvertaisena jäsenenä yhteiskunnassa ja omassa elämässään. Tarkoitus on myös edistää vammaispalvelujen kehitystä omalla alueella. (Eteva nd. a.)

Etevan toimintaa ohjaavia arvoja ovat ihmisoikeuksien ja itsemääräämisen kunnioitus, yksilöllisyyden sekä perhesuhteiden tukeminen, henkilöstön työn arvostus, voimavarojen tuottavuus ja ympäristöarvojen kunnioittaminen sekä rakentava yhteistyö omistajakuntien ja muiden kumppanien kanssa (Etevasta vammaispalvelujen johtava tuottaja nd).

Tavoitteena ja visiona vuoteen 2015 mennessä Etevalle on tarjota mahdollisuus itsenäiseen ja yksilölliseen elämään. Myös yhteisen näkemyksen varmistaminen palvelujen toimivuudesta kuntien kanssa on oleellista. Kehitysvamma-alan suunnan näyttäjänä toimiminen on oleellista Etevalle. (Eteva nd. a.)

Näihin toimintaa ohjaavien arvojen vuoksi YKS, eli asiakaslähtöinen yksilökeskeinen suunnitelmatyöskentely, on iso osa Etevan toimintamalleja. YKS tarkoittaa työskentelytapaa, jossa henkilön omaa ääntä ja mielipidettä kuullaan aidosti. Tätä kautta henkilöä voidaan tukea oman elämänsä suunnittelussa. YKS mahdollistaa löytämään henkilön omia vahvuuksia ja muita tärkeitä asioita. (Eteva – yksilöllisesti kehittyvää vammaispalvelua 2009, 8.)

Koska myös Etevan toimintaa ohjaava arvo on perhesuhteiden tukeminen, on oleellista, että tutkimus perheiden ja omaisten kanssa tehtävästä yhteistyöstä tehdään. Tutkimuksen teon kautta on mahdollista pyrkiä tukemaan perheitä vielä entistä enemmän heidän arjessaan.

2.2 Lammin ja Lahden tukikeskus intensiivihoidon, kuntoutumisen ja tutkimuksen palvelujen tarjoajana ja kehittäjänä

Lammin ja Lahden tukikeskus tarjoaa ja kehittää intensiivihoidon, kuntoutumisen ja tutkimuksen palveluja henkilöille, joilla on laajoja oppimisen, ymmärryksen ja toimintakyvyn vaikeuksia. Erityisen tuen tarpeita liittyvät myös haastavaan käyttäytymiseen, mielenterveyteen ja autismikirjon kysymyksiin. Asiakkaat ovat pääosin henkilöitä, joilla on kehitysvamma. Tukikeskusta tarvitaan silloin, kun asiakkaan oman ympäristön palvelut eivät riitä vastaamaan asiakkaan olemassa oleviin tai muuttuviin tarpeisiin. (Asiantuntijapalvelut ja Hothat-tukikeskukset nd.)

Tavoitteena tukikeskuksella on tarjota apua ensisijaisesti henkilön omaan asuinympäristöön asiantuntijapalveluiden avulla. Mikäli tämä ei kuitenkaan ole riittävä apu, rakennetaan henkilölle jakso tukikeskukseen. Tukikeskusjakson tavoitteena on kokonaisvaltaisen asiakaskuvan muodostaminen moniammatillisen työryhmän ja omaisten yhteistyössä. Tämän pohjalta toteutetaan yksilöllinen suunnitelma, joka sisältää asiakkaan toimintakykyä, arkea ja elämänhallintaa tukevia toimintamalleja. (Eteva nd. b.)

Myös tukikeskuksissa korostetaan omaisten ja perheiden merkitystä. Heillä on tärkeä rooli muun muassa silloin, kun heidän läheisensä tulee tukikeskusjaksolle ja henkilökunta pyrkii luomaan kokonaisvaltaisen kuvan asiakkaasta. Tällöin omaisilla ja perheillä on mahdollisuus tuoda oma tie-

tonsa läheisestään, jotta hoito tukikeskuksessa olisi mahdollisimman laadukasta ja tehokasta.

Tukikeskuksessa perehdytään asiakkaan tilanteeseen moniammatillisesti ja tehdään tarvittavia arviointoja ja tutkimuksia. Samalla pyritään löytämään keinot ja menetelmät, joilla tilanne saadaan ratkaistuksi ja samalla autetuksi. Jakson aikana keskustellaan asiakkaan sekä hänen omaistensa kanssa sekä muiden asiakkaan verkostoon kuuluvien edustajien, esimerkiksi kunnan kanssa, sekä sovitaan toimintamalleista tukikeskusjakson jälkeen. Jakson tuloksena kirjataan moniammatillinen loppulausunto, jossa on työryhmän, asiakkaan ja lähi-ihmisten yhteinen näkemys asiakkaan tarvitsemasta tuesta, menetelmistä ja toimintatavoista. (Eteva nd. b.)

Ydiosaamisalueita tukikeskuksissa ovat kehitysvammapsykiatria, neurologia, autismin kirjo, moniammatillisuus, yksilöllisyys, yhteisöllisyys ja turvallisuus (Asiantuntijapalvelut ja tukikeskukset nd). Tämän vuoksi tukikeskuksen moniammatilliseen työryhmään kuuluvat hoitohenkilökunta, erikoislääkärit, psykologit, sosiaalityöntekijät, kuntoutusohjaajat, toiminta-, seksuaali-, musiikki-, puhe- ja fysioterapeutit, psykoterapeutti sekä AAC-työntekijät (Asiantuntijapalvelut ja tukikeskukset nd).

Arvoja Lammin ja Lahden tukikeskuksessa ovat huippuosaaminen, palveluiden saatavuus, tasa-arvo, turvallisuus, yksilöllisyys ja yhteisöllisyys. Päämääränä toiminnalla on selkeä ja johdonmukainen tavoite, jonka kaikki työntekijät tiedostavat ja jokaisella on vastuu sen noudattamisesta ja saavuttamisesta. Vuorovaikutus on aina avointa, luottamuksellista ja kunnioittavaa, jolloin myös kaikki ovat kehitysmuotoisia ja motivoituneita toimintaan. (Lammin tukikeskuksen henkilökunta 2008.)

Lammin ja Lahden tukikeskus sijaitsi Lammilla Pääjärvellä heinäkuun 2011 loppuun asti laitossyöksikkönä, jonka jälkeen se muutti Lahteen avopalvelun muodossa. Lammin tukikeskuksessa oli sekä aikuisten että lasten yksikkö. Aikuisten yksikössä asiakaspaikkoja oli Lammin tukikeskuksen aikaan viisi ja lasten puolella kolme. Koska kyseessä on sama yksikkö, ja henkilökunta ei ole vaihtunut muuton vuoksi, voidaan tutkimuksen tuloksia hyödyntää myös Lahden tukikeskuksessa.

Nykyisessä tukikeskuksessa Lahdessa asiakaspaikkoja aikuisilla on yhteensä 11, johon kuuluu kriisi- ja tutkimuspaikkoja, pitkän kuntoutumisen paikkoja, sekä itsenäisen asumisen paikkoja rivitalossa. Lasten talossa asiakaspaikkoja on neljä. Tutkimus toteutettiin vain aikuisten yksikössä, sillä erot yhteydenpidossa ja yhteistyössä omaisten ja perheiden kanssa voivat olla suuria aikuisten ja lasten yksiköiden välillä. Tätä kautta tutkimuksessa vertailukohteet vastaavat paremmin toisiaan.

Tutkimus toteutettiin tiedustelemalla kaikilta omaisilta, joiden läheinen on ollut Lammin tukikeskuksen asiakkaana tammi-elokuun 2011 välisenä aikana ja kotiutunut, onko heillä halua ja kiinnostusta osallistua tähän tutkimukseen. Kaikilla oli vapaaehtoista osallistuminen tutkimukseen. Rajaus

tehtiin tähän muutokseen, jolloin Lahden tukikeskuksen asiakkaita ei enää huomioitu tutkimuksessa.

2.3 Raportointi eettisten ohjeiden mukaisesti

Opinnäytetyön ohjeiden mukaisesti raportoin tutkimuksen Hämeen ammattikorkeakoulun ohjeiden mukaisesti. Tämän lisäksi otan huomioon Etevan edellyttämät asiat. Raportin kirjoitan siten, ettei sitä lukiessa käy ilmi, kenestä henkilöstä on kyse. Tärkeää on siis huomioida tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden yksityisyys ja turvata se. Koko tutkimuksen ajan olen vaitiolovelvollinen kaikista kuulemistaan asioista. Raportoinnin teen sosiaalialan eettisten arvojen mukaisesti.

Pyydän jokaisen, joka osallistuu tutkimukseen, allekirjoittamaan suostumus tietojensa luovuttamiseen tutkimusta varten. Suostumuksessa lukee selkeästi, että ketään tutkimukseen osallistunutta henkilöä ei voida tunnistaa loppuraportista.

3 AIEMMAT TUTKIMUKSET

Selkeästi samanlaista tutkimusta, jossa on kyse vammaisen aikuisen sekä hänen perheensä tai omaisensa välisestä yhteistyöstä henkilökunnan kanssa, ei ollut löydettävissä. Sen sijaan samantyyppisiä opinnäytetöitä, jotka liittyvät omaisten ja perheen kanssa tehtävään yhteistyöhön, löytyi jonkin verran.

Seuraavissa kappaleissa kuvataan kolmea samantyyppistä lopputyötä ja opinnäytetöitä. Jokaisen työn kohdalla kerrotaan tekijä, työn tavoitteet, aineistonhankintamenetelmät ja lopputulokset.

3.1 Yhteistyö vanhainkodin henkilökunnan ja asukkaan omaisten välillä

Aiempia tutkimuksia aiheesta on tehty vanhustyön näkökulmasta. Tiia Lehtonen on tehnyt pro gradu – tutkielman aiheesta Yhteistyö vanhainkodin henkilökunnan ja asukkaan omaisten välillä vuonna 2005. Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata omaisten näkökulmasta, miten yhteistyö toteutuu vanhainkodissa omaisten ja henkilökunnan välillä, mitkä tekijät ovat yhteydessä yhteistyön toteutumiseen sekä miten yhteistyötä voisi edistää. (Lehtonen 2005.)

Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena ja vastauksia saatiin 192 henkilöltä. Lehtosen (2005) mukaan yhteistyö henkilökunnan kanssa toteutuu omaisten arvioimana varsin hyvin. Yhteistyön vuorovaikutussuhteen, yhteisen suunnan ja yhteisen toiminnan arvioitiin toteutuvan erinomaisesti. Sen sijaan aktiivinen kommunikointi ja yhteinen asiantuntijuus eivät toteutuneet yhtä hyvin ja vain puolet omaisista koki, että vastuu asukkaan hoidosta ja asioista on yhteinen henkilökunnan ja omaisten kesken.

Kehitettävää hoitotyössä nähtiin olevan kommunikoinnin ja yhteisen asiantuntijuuden osalta. Kyselyn mukaan henkilökunnan tulisi ottaa rohkeasti aktiivisempi rooli kommunikoinnissa omaisten kanssa. Hoitajien tulisi olla enemmän yhteydessä omaisiin ja henkilökunta voisi järjestää säännöllisiä hoitoneuvotteluja niiden omaisten kanssa, jotka sitä haluavat. (Lehtonen 2005.)

3.2 Mielenterveyspotilaiden omaisten ja hoitohenkilökunnan välinen yhteistyö omaisten näkökulmasta

Toinen tutkimus, joka löytyi samankaltaisesta aiheesta, oli tehty mielen-terveyspotilaiden omaisten näkökulmasta. Milla Heinonen ja Anne Hemmilä ovat tehneet Lahden ammattikorkeakoulussa opinnäytetyön hoitotyön koulutusohjelmassa aiheenaan Mielenterveyspotilaiden omaisten ja hoitohenkilökunnan välinen yhteistyö omaisten näkökulmasta keväällä 2009. (Heinonen & Hemmilä 2009.)

Tutkimuksen tavoitteena oli kuvata hoitohenkilökunnan ja omaisen välistä yhteistyötä. Tarkoitus oli kuvata kokemuksia omaisten kannalta, koska tutkimuksen yksi tavoite oli löytää mahdollisia kehittämiskohteita hoitotyössä. Tärkeää oli myös selvittää omaisten tiedon ja tuen saanti läheisen sairastuttua. Tutkimus oli laadullinen, mikä suoritettiin kyselylomakkeella, jossa oli avoimia kysymyksiä. Vastauksia tutkijat saivat yhteensä kahdeksalta omaiselta. (Heinonen & Hemmilä 2009.)

Tutkimuksen mukaan yhteistyö on vaihtelevaa omaisten mukaan. Omaiset olisivat kaivanneet enemmän tietoa läheisensä sairaudesta ja sen hoidosta. Myös tukea arjessa jaksamiseen olisi kaivattu enemmän. Omaiset toivoivat myös, että henkilökunta ottaisi heidät tiiviimmin mukaan läheisen henkilön hoitoon ja omaiset voisivat olla mukana yhteisissä tapaamisissa ja päätöksenteoissa. (Heinonen & Hemmilä 2009.)

3.3 Omaisten ja henkilökunnan välinen yhteistyö Linnea kodissa

Kolmas tutkimus samaan aiheeseen liittyen on Mari Kotkaslahden tekemä opinnäytetyö Tampereen ammattikorkeakoulussa aiheesta Omaisten ja henkilökunnan välinen yhteistyö Linnea kodissa maaliskuussa 2011. Linnea koti on tehostettua palveluasumista ympärivuorokautisesti järjestävä hoitokoti ikääntyneille ja pitkäaikaissairaille henkilöille. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää omaisten näkökulmasta, miten yhteistyö toteutuu henkilökunnan ja omaisten välillä. (Kotkaslahti 2011.)

Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisena kyselytutkimuksena kahden eri osaston asukkaiden omaisille. Kyselylomakkeessa oli sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä. Strukturoidut kysymykset analysoitiin tilastollisin menetelmin SPS S-ohjelmaa käyttäen. Avoimet kysymykset käsiteltiin käyttäen sisällön analyysia. Tutkimukseen vastasi yhteensä 35 omaista. (Kotkaslahti 2011.)

Tulosten mukaan ilmapiiri on ollut hyvä ja henkilökunta oli omaisten mielestä avuliasta ja ystävällistä. Alkuajoista yhteistyö on parantunut, sillä silloin yhteistyötä ei ollut omaisten mukaan riittävästi. Tiedon saannissa omaisilla oli eriäviä mielipiteitä, sillä osa koki, ettei saa riittävästi tietoa omaisensa tilanteesta ja osan mielestä taas tarvittavan tiedon saa käydessään tapaamassa omaistaan. Omaiset kaipasivat enemmän viriketoimintaa asukkaille sekä muita erilaisia yhteisiä tapahtumia. Hoitoneuvotteluiden ja omaisteniltojen järjestämistä toivottiin myös useammin. (Kotkaslahti 2011.)

Tulosten pohjalta laadittiin yhteydenpitomake, jossa omaiset voivat esittää toiveensa yhteydenpidon suhteen. Linnea Koti ryhtyi myös toimeen tulosten myötä, sillä hoitoneuvotteluja aletaan pitää useammin erilaisilla kokoonpanoilla. Lisäksi omaisteniltoja aiotaan järjestää osastolla kaksi kertaa vuodessa. (Kotkaslahti 2011.)

Samankaltainen tutkimus tullaan tekemään Linnea Kodissa vuosittain ja kyselyyn tullaan liittämään myös hoidon ja palvelun laatuun liittyviä kysymyksiä. Tällöin on mahdollista seurata yhteistyön kehittymistä sekä hoidon laatua. (Kotkaslahti 2011.)

4 TUTKIMUS

Tutkimus on pääosin muodoltaan kvalitatiivinen. Ainoastaan kyselylomakkeen monivalintakohdat ovat kvantitatiivisia osuuksia tutkimuksessa. Nämä tilastotiedot, monivalintakohdat, liittyvät tutkimuksen taustakuvaan, ei niinkään itse tutkimukseen. Tutkimuksen voidaan sanoa olevan laadullinen, sillä siinä halutaan kuvata todellista elämää aidoissa konteksteissa. Tämä on syy, miksi aineistoa kerätään omaisilta.

4.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tavoitteet

Oman kiinnostuksen myötä otin yhteyttä Lammin ja Lahden tukikeskukseen mahdollisesta opinnäytetyöstä. Osallistuin yhteisölliseen palaveriin, jossa olivat mukana esimies, esimiehen työpari sekä hoitohenkilökuntaa. Työelämästä tuli toive tutkimuksen liittymisestä perhetyöhön ja se otettiin huomioon alusta alkaen. Tukikeskuksessa perheiden kanssa tehtävä yhteistyö koetaan tärkeänä osana työskentelyä ja työntekijöillä on halu toimia entistä paremmin omaisten ja perheiden kanssa. Tätä kautta opinnäytetyötä lähdettiin toteuttamaan ja suunnittelemaan tukikeskuksessa.

Kyselylomakkeen ja haastatteluiden perusteella pyritään tutkimaan omaisten ja perheiden omia henkilökohtaisia kokemuksia. Lähtökohtana on kuvata perhetyön todellisuutta omaisten ja perheiden näkökulmasta ja selvittää, millaisena se näyttäytyy Lammin ja Lahden tukikeskuksessa.

Tutkimuksen tavoitteena on löytää kehittämisohdotuksia perhetyöhön Lammin ja Lahden tukikeskuksessa omaisten ja perheiden näkökulmasta. Tutkimus tähtää siihen, että asiakkaiden perheiltä ja omaisilta saadaan tie-

toon kokemuksia, tuntemuksia ja ajatuksia työskentelystä heidän kanssaan ja mahdollisia kehittämis ehdotuksia. Tavoitteena on myös kehittää perhetyötä eteenpäin Lammin ja Lahden tukikeskuksessa. Omaisten ja perheiden kuuleminen on hyvä tapa alkaa kehittää yhteistyötä.

4.2 Kvalitatiivinen tutkimus

Lähtökohtana kvalitatiivisessa tutkimuksessa on kuvata todellista elämää, joka on hyvin moninainen. Tärkeää on kuitenkin huomioida, ettei todellisuutta voi pirstoa liikaa osiin. Oleellista on kohteen kokonaisvaltainen kuvaaminen. Yleensä laadullista tutkimusta tehdessä pyrkimyksenä on paljastaa tai löytää tosiasioita, ei niinkään todentaa jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 152.)

Tyypillisiä piirteitä laadullisella tutkimuksessa ovat tiedon kokonaisvaltainen hankkiminen, kun aineisto kerätään todellisissa tilanteissa. Suosittua on myös se, että ihmistä käytetään tiedonkeruun instrumenttina. Induktiivisen analyysin käyttö on myös yleistä, jolloin aineistoa tarkastellaan yksityiskohtaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 163.)

Laadullisessa tutkimuksessa käytetään usein sellaisia aineistonkeruumenetelmiä, joissa tutkittavien näkökulma ja ääni tulevat kuuluviin. Esimerkiksi teemahaastattelu, osallistuva havainnointi ja ryhmähaastattelu ovat tällaisia menetelmiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 155.)

Tutkimuksen otos, kohderyhmä, valitaan usein tarkoituksenmukaisesti. Tutkijan on tärkeää muistaa, että laadullinen tutkimus elää koko tutkimuksen teon ajan, jolloin suunnitelmia muutetaan olosuhteiden mukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 155.)

4.3 Tutkimustehtävä ja kysymykset

Tutkimustehtävänä on selvittää Lammin ja Lahden tukikeskuksen asiakkaiden omaisten sekä perheiden odotuksia ja kokemuksia tukikeskusjakson aikana tehtävästä yhteistyöstä heidän kanssaan sekä koota kehittämisideoita siihen.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia odotuksia omaisilla ja perheellä on yhteistyöstä jakson aikana?
2. Miten asiakkaiden omaiset ja perheet kokevat heidän kanssaan tehtävän yhteistyön?
3. Mitä kehitettävää yhteistyössä on omaisten ja perheiden näkökulmasta?

4.4 Tutkimuksen kohderyhmä

Tutkimuksen kohderyhmänä ovat Lammin ja Lahden tukikeskuksen asiakkaiden perheet ja omaiset. Asiakkaat ovat pääosin henkilöitä, joilla on kehitysvamma, mutta lisäksi esimerkiksi autismin kirjoon kuuluvia henkilöitä on asiakkaina tukikeskuksessa. Tarkoitus on, että kaikki perheet ja omaiset ovat yhdenvertaisessa asemassa, jolloin tärkeää on kuulla niin montaa omaista kuin se on käytännön syistä mahdollista.

5 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Tutkimuksessani teoreettisen viitekehyksen muodostivat sosiaalipedagoginen orientaatio, haastavien tilanteiden ja henkilöiden kohtaaminen sekä perhelähtöinen asiakastyö. Kaikki kolme teoriaosuutta kuuluvat opinnäytetyöni tutkimukseen vahvasti, jonka vuoksi juuri ne on valittu teoreettiseen viitekehykseen.

5.1 Dialogisuus sosiaalipedagogiikassa

Sosiaalipedagogiikka on pääasiassa oppi-, koulutus-, työ- ja tutkimusala, johon vaikuttavat aina kunakin aikana vallitsevat ihmis-, moraali-, yhteiskunta- ja tiedekäsitykset. Sosiaalipedagogiikka korostaa inhimillisyyden, henkisten arvojen ja yhteisöllisyyden pedagogista edistämistä yhteiskuntaelämässä. (Hämäläinen & Kurki 1997, 13–16.)

Mönkkösen, Nurron ja Väisäsen (1999, 18–19) mukaan tavoitteena sosiaalipedagogiikalla on pyrkiä aktivoimaan ihmisiä erilaiseen toimintaan, jonka kautta omien elinolojensa parantaminen on mahdollista. Yhteisöllisyys ja molemminpuolinen vastuu työntekijän ja asiakkaan puolesta ovat myös oleellisia arvoja sosiaalipedagogiikassa.

Sosiaalisten ongelmien ehkäisy ja lievittäminen pedagogisin keinoin ovat osa sosiaalipedagogiikkaa. Elämänlaadun parantaminen osallistamisella, innostamisella, itseapuun auttamisella sekä itsekasvatuksellisten prosessien käynnistämällä ja vahvistamisella on keskeinen metodi. Sosiaalipedagogiikan pyrkimys on auttaa ihmistä elämään täydesti kaikilla olemassaolon tasoilla, niin fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti kuin yhteisöllisesti, yksilöllisesti ja kulttuurisestikin. (Hämäläinen & Kurki 1997, 13–16.)

Sosiaalipedagogiikassa ylipäänsä on tärkeää korostaa ihmisen kuulumista johonkin yhteisöön, kuten koulu-, perhe- tai työyhteisöön. Tässä tapauksessa kyse on perheyhteisöstä. Kun yhteisöä voidaan kehittää, on sosiaalista ja moraalista hätää mahdollista ehkäistä ja lievittää. (Hämäläinen 1999, 62–63.)

Sosiaalipedagoginen orientaatio voidaan kytkeä tutkimukseni taustataustaan, sillä korostan perheiden ja omaisten osallisuutta sosiaalisuudessa. Tätä kautta omaisia ja perheitä voidaan pyrkiä osallistamaan heitä koskeviin asioihin, jolloin heidän elämänlaatunsa voi parantua. Tutkimuksessa

olen kiinnostunut perheiden ja omaisten kokemuksista, jotta heidän kanssa tehtävää työtänsä voitaisiin kehittää. Kun asiakas ja hänen läheisensä saadaan osallistettua heitä koskeviin päätöksiin ja asioihin, voidaan mahdollisesti parantaa heidän elämänlaatuaan.

Tärkeänä tavoitteena sosiaalipedagogiikassa on tukea asiakkaan subjektiivisuutta, jotta selviytyminen arkielämässä on mahdollista. Oleellisia käsitteitä sosiaalipedagogiikassa on myös dialogisuus, joka myös liittyy tutkimukseen. (Mönkkönen ym. 1999, 22–23.)

Dialogisuuden peruselementti on vastavuoroisuus, jolloin voidaan puhua niin sanotusta sinä-minä – suhteesta, jossa molemmat ovat yhtä tärkeitä osapuolia. Myös avoimen kommunikoinnin myötä voidaan saavuttaa dialoginen vuorovaikutussuhde. (Mönkkönen ym. 1999, 22–25.) Oleellista on, että ihminen itse osallistuu kaikkiin vaiheisiin ja tätä kautta luo dialogia (Hämäläinen & Kurki 1997, 49).

Dialogisuus on oleellinen osa opinnäytetyötäni, joten esimerkiksi teema-haastattelua tehdessä on tärkeää päästä dialogiseen keskusteluun toisen kanssa. Myös omaisten ja perheiden kanssa tehtävä yhteistyö työelämässä liittyy dialogiseen kanssakäymiseen, jolloin voidaan löytää yhdessä ratkaisuja erilaisiin haasteisiin. Dialogisuuden myötä on mahdollista saavuttaa molemminpuolisia onnistumisia ja löytää yhteiset tavoitteet ja ratkaisutavat, joilla tavoitteisiin on mahdollista päästä.

5.2 Haastava tilanne

Haastavissa tilanteissa siinä hetkessä haasteita luova henkilö ilmaisee käyttäytymisellään jotain, sekä haastaa kaikki muut ulkopuoliset henkilöt käyttäytymisellään. Tilanteessa henkilö viestii jotakin, mikä ei ole vielä saavuttanut hyväksyttävää muotoa. Jotta voitaisiin olla vuorovaikutuksessa toisen kanssa, on tärkeää vastaanottaa jokainen viesti ja pyrkiä ymmärtämään sitä. Tärkeää on pyrkiä näkemään haasteellisten tilanteiden taakse ja miettiä, miksi näitä haasteellisia tilanteita syntyy. (Kerola & Sipilä 2007, 13.)

Terminä haastava tilanne, tai haastava käyttäytyminen, niin kuin Kerola ja Sipilä (2007) kuvaavat, on melko uusi. Aiemmat termit kuten epänormaalius, pahatapaisuus ja häiriökäyttäytyminen ovat jääneet pois. (Kerola & Sipilä 2007, 13.)

Haastavia tilanteita voi esiintyä monenlaisessa työssä, myös Lammin ja Lahden tukikeskuksessa. Tilanteet voivat liittyä asiakkaan käytökseen, käsiteltäviin asioihin, huoleen oman osaamisen riittävyydestä, aikapaineisiin tai muihin seikkoihin, jotka johtuvat olosuhteista (Ritaranta 2010).

Sosiaali- ja terveysalalla ollaan usein tekemisissä henkilökohtaisten asioiden kanssa, jolloin pettymykset ja turhautumiset saattavat purkautua haasteellisina tilanteina. Näitä tilanteita pyritään hallitsemaan hyvän perehdyttämisen, suunnittelun ja aktiivisen keskustelun kautta. Jotta tilanteet tai

niiden uhka eivät kuormittaisi työntekijöiden jaksamista, on tärkeää käsitellä asioita tarpeeksi usein työyhteisössä. (Ritaranta 2010.)

Äärimmäiset muodot haastavissa tilanteissa ovat uhka- ja väkivaltatilanteet. Kaikilla työntekijöillä ja työyhteisössä olevilla on kuitenkin oikeus turvalliseen työhön, jolloin väkivallan uhka pitää voida välttää työyhteisössä. (Ritaranta 2010.)

Haastavat tilanteet siis voivat ilmetä väkivaltaisuutena ja se voi kohdistua itseen tai muihin osapuoliin. Tilanteen muodostumiseen löytyy aina jokin syy, koska kukaan ei käyttäydy uhkaavasti ilman syytä. Syytä voi olla joskus vaikea arvioida ulkopuolisen näkökulmasta. Tärkeää olisi kuitenkin yrittää selvittää, miksi joku käyttäytyy tietyllä tavalla ja millaiset tekijät siihen vaikuttavat. (Kerola & Sipilä 2007, 15.)

Uhka- ja väkivaltatilanteiden välttämiseksi on tärkeää ennakoida. Erilaiset tavat ennakoida voidaan jakaa eri kategorioihin. Henkilöllä saattaa olla muutoksia puheessa, kuten kiroilua, puhumattomuutta, uhkailua ja riidan haastamista. Tunnetilassa olevat muutokset, kuten kireys, ärtyneisyys sekä ahdistuneisuus saattavat myös olla ennakkomerkkejä haastavista tilanteista. Fyysisen tilan olemus voi myös muuttua esimerkiksi siten, että henkilö on motorisesti levoton, tuijotteleva, hikoileva, ihon väri muuttuu sekä hän on tuijotteleva. (Kerola & Sipilä 2007, 14.)

Haastaviin tilanteisiin pyritään etsimään usein keinoja, jolla tilanteita voitaisiin välttää ja käyttäytymistä muuttaa parempaan suuntaan. Keinoja voivat olla muun muassa yhteisten pelisääntöjen luominen, ympäristön muuttaminen, aistitoimintojen ja muun erilaisuuden huomioiminen, strukturointi, ennakointi, kommunikoinnin kehittäminen, sopimuksien ja sääntöjen luominen, liikunta, palkitsevuus ja visualisointi. (Kerola & Sipilä 2007, 46.)

Keinoja on monenlaisia ja jokaiselle henkilölle ja paikalle löytyy omat yksilölliset tavat toimia. Ei voida ajatella, että joku tietty keino sopii kaikille, vaan tuntemalla ja tutustumalla haastavien tilanteiden todellisuuteen, voidaan kehittää parhaimmat keinot toimia haastavissa tilanteissa, sekä välttää niitä.

Haastavia tilanteita ilmenee Lammin ja Lahden tukikeskuksessa ja syy tukikeskukseen tulemiseen voi olla esimerkiksi käytösongelmat, tai jokin muu akuutti tilanne. Tämä tulee ottaa huomioon tutkimusta tehdessä, sillä omaisilla ja perheillä saattaa olla vaikeita tunnekokemuksia taustalla haasteellisuuden vuoksi. Taustalla voi olla myös erinäisiä diagnooseja vammaisuuteen tai mielenterveysongelmiin liittyen. (Eteva nd. b.)

5.3 Perhelähtöinen asiakastyö

Perhelähtöisyys ja perhekeskeisyys ovat termejä, joita voidaan tarkastella ja analysoida kuten asiakaslähtöisyys ja – keskeisyys. Näillä termeillä tarkoitetaan usein samaa, eli pyritään huomioimaan asiakkaiden toiveet ja

tarpeet. Kuitenkin tarkemmin asiaa pohdittaessa voidaan todeta, että perhelähtöisyys on toimintana vaativampaa ja perustana toiminnassa on nimenomaan asiakkaan tarpeet, odotukset ja toiveet juuri sellaisenaan, kuin asiakas ne itse ilmaisee, kun taas perhekeskeisyydessä asiakas voi jäädä passiiviseksi osapuoleksi yhteisessä työskentelyssä. (Rantala 2002, 36.)

Vanhempien asema perhelähtöisessä työskentelyssä on olla kumppanina sekä valtaistua. Tällöin vanhemmista tulee aktiivisia kansalaisia passiivisuuden sijaan. (Määttä 2001, 99.)

Perhelähtöinen asiakastyö perustuu ekokulttuurisen teoriaan korostaen lapsen kokonaisvaltaista huomioonottamista. Vammaisten lasten perheet nähdään tavallisina perheinä, joiden elämässä keskeistä on tukea arkipäivien hallintaa, selviämistä ja jaksamista. (Verner 2010.)

Periaatteina perhelähtöiseen työskentelyyn on monenlaisia. Dunst, Trivette, Starnes, Hamby ja Gordon (1991) kuvaavat sitä seuraavalla tavalla. Yhteisöllisyyden tunteen lisääminen on tärkeää, jolloin voidaan tukea ihmistä suhteiden muodostumisessa. Työntekijän on tärkeä tukea perhettä vanhemmuudessa, jotta perhelähtöisyys voi mahdollistua. Vastuuta on tärkeä jakaa, jolloin yhteistyö toimii parhaiten ja voidaan saavuttaa kumppanuussuhteita. Perheen kunnioittaminen sekä perheen toiminnan vahvistaminen ovat oleellisia periaatteita perhelähtöisessä työskentelyssä. On myös hyvä muistaa tarjota perheille erilaisia aktiivisuutta edistäviä palveluja, joista he voivat hyötyä. Perheen aktiivisuuden ja itsemääräämisoikeuden huomioiminen on oleellista perhelähtöisessä työskentelyssä. (Rantala 2002, 38–39.)

Työntekijän tulee tuntea perheen arkielämää, jotta hän voi tukea heitä. Työntekijän täytyy tutustua perheen käsityksiin ja uskomuksiin. Tarkoituksena on, että työntekijä voi antaa omat tietonsa ja taitonsa perheelle käytettäväksi. Tärkeää on kuitenkin muistaa, että muutos lähtee perheestä, ei työntekijöistä. (Verner 2010.)

Lähtökohtia perhelähtöiselle työskentelylle voi olla McWilliamin, Toccin ja Harbinin (1998) mukaan esimerkiksi suuntautuminen koko perheeseen tarjoten palveluja kaikille perheenjäsenille. Työntekijän on tärkeää myös ylläpitää positiivinen asenne ja uskoa perheen voimavaroihin. Toisaalta on oltava herkkä ja kuviteltava itsensä samaan tilanteeseen, jolloin voidaan ymmärtää paremmin perheen tarpeita ja oikeuksia. Joustavalla asenteella ja huomioimalla jokaisen perheen yksilölliset tarpeet voidaan saada aikaan muutosta. (Rantala 2002, 40–41.)

Perhelähtöisyys korostaa perheen ja työntekijöiden yhteistä vastuuta lapsesta. Se on kumppanuussuhde, jossa kumpikin osapuoli on asiantuntijoita. Asiantuntijuus on erilaista, vaikka molemmat ovat yhtä arvokkaita. Suhteen toimimiseen tarvitaan molemminpuolista luottamusta ja kunnioitusta toisia kohtaan. Perheellä tai omaisilla sekä ammattihenkilöstöllä kuitenkin tulisi aina olla yhteisiä tavoitteita hoitotyössä. (Määttä 2001, 100; Verner 2010.)

Erilaisen asiantuntijuuden myötä sekä vanhemmilla että ammattihenkilöstöllä on olennaista tietoa lapsesta. Vanhempien osaaminen painottuu lapsen, sekä hänen elinympäristön tuntemiseen. Heillä on tietoa omasta läheisestään ja hänen kasvatuksestaan, jonka tiedon voi jakaa muille ihmisille. Asiantuntijoilla taas on erityisosaamista. (Määttä 2001, 100–101.)

Kuitenkin kaikista oleellisinta perhelähtöisessä työskentelyssä McWilliamin ym. (1998) mukaan on perheen kunnioittaminen ja molemmanpuoleinen luottamus. Myös kiireettömyys, perheen kuuleminen ja rohkaiseminen sekä tuen tarjoaminen ovat edellytyksiä toimivalle perhetyölle. (Rantala 2002, 41–42.)

Etevassa lähityöntekijöiden, eli hoitohenkilökunnan, tärkeimmät tehtävät ovat tukeminen arjen tilanteissa, läsnäolo, kuunteleminen ja konkreettinen ohjaus. Henkilön, joka on vammaisen, tulee saada laadukasta hoitoa, johon vanhemmat ja omaiset voivat luottaa. Avainasemassa tässä on tiedonkulun toimivuus. Yhteistyössä vanhempien ja omaisten kanssa ollessaan työntekijä tarvitsee erilaisia taitoja. Esimerkiksi hänen tulee olla avoin, rehellinen, rauhallinen, empaattinen kuuntelija ja keskustelija sekä toisaalta tulee olla rohkeus kertoa eriävä mielipiteensä. (Peltonen & Arkko 2007, 35.)

Henkilökunnan on tärkeää tehdä mahdolliseksi perheiden osallistuminen hoitotyöhön, sekä luottamuksen luominen. Joskus omaiset saattavat tarvita psyykkistä tukea ja he voivat olla epävarmoja läheisensä pärjäämisestä. (Peltonen & Arkko 2007, 35–36.)

Peltosen ja Arkkon (2007, 35–35) mukaan vammaispalvelujen piirissä perhetyössä on monenlaisia haasteita. Perheillä voi joskus olla negatiivisia tuntemuksia vammaisalan työntekijöitä kohtaan, jonka vuoksi positiiviseen asiakassuhteeseen voi olla haasteellista päästä. Tärkeintä olisi kuitenkin käsitellä tilannetta kokonaisvaltaisesti luoden ymmärrystä molempien osapuolten välille. Myös voimavarojen vähäisyys omaisilla esimerkiksi mielenterveys- tai päihdeongelmien vuoksi on haaste perhetyössä. Lastensuojelun mukana oleminen perheen elämässä tuo myös omat haasteensa, jolloin saatetaan olla epäluuloisia kaikkia työntekijöitä kohtaan. Kulttuurierot saattavat myös vaikuttaa perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön.

Perhetyössä tärkeintä olisi löytää yhteinen näkemys sekä omaisten että työntekijöiden välillä. Joskus omaisilla saattaa kuitenkin olla vahva näkemys läheisensä hoidosta, jolloin ollaan ristiriidassa palveluyksikön toimintaan ja mahdollisuuksiin nähden. Tällöin on erityisen tärkeää pyrkiä kuuntelemaan omaisia, jotta yhteinen kieli voitaisiin löytää. Kuitenkin kriittinen palaute on luonnollista tällaisissa tilanteissa ja työntekijöiden pitäisi osata ottaa vastaan tämä kritiikki oikeanlaisesti. (Peltonen & Arkko 2007, 35–36.)

Tutkimuksessani kivijalkana on korostaa perheiden ja omaisten osallisuutta työskentelyssä tukikeskuksessa. Tärkeää on ottaa huomioon heidän ko-

kemuksiaan ja ajatuksiaan, sillä he ovat asiantuntijoita läheisensä elämää koskevilla asioilla. Tukikeskuksen yhteistyössä tärkeää on löytää yhteiset tavoitteet työskentelylle ja luoda avoin kumppanuussuhde, jonka kautta voidaan rakentaa hyvää ja toimivaa yhteistyötä.

6 AINEISTONHANKINTA- JA ANALYSOINTIMENETELMÄT

Seuraavassa kappaleissa kuvataan tutkimuksen aineistonhankintamenetelmiä tarkasti. Tämän lisäksi kerrotaan se, miten aineisto tullaan analysoida keruun jälkeen. Perheitä ja omaisia on tarkoitus kuulla kyselylomakkeen muodossa noin 5-8 perheen tai omaisen verran ja haastattelu on ajateltu toteuttavan 1-2 perheelle tai omaiselle.

6.1 Kyselylomake ja sen analysointimenetelmät

Ensimmäinen aineistonhankintamenetelmä tutkimuksessa on kyselylomake. Kyselylomakkeen avulla pyritään saamaan aineistoa mahdollisimman yksinkertaisella ja vaivattomalla tavalla.

Hyvä puoli kyselylomakkeessa aineistonhankintamenetelmänä on, että tutkija ei vaikuta vastauksiin, koska ei ole läsnä tilanteessa. Luotettavuutta parantava tekijä on se, että kysymys esitetään jokaiselle kohderyhmäläiselle samassa muodossa. Helpottaen kyselylomakkeen täyttämistä, voidaan se lähettää postitse, eikä tutkijan tarvitse matkustella eri paikkoihin saadakseen aineistoa. Tällöin kustannuksetkin vähenevät, eikä maantieteellisiä haasteita tarvitse miettiä. Tämän lisäksi vastaajalla on juuri se tarvitsemansa aika kyselylomakkeen täyttämiseen, kuin hän itse tarvitsee. Tällöin hänen on mahdollista pohtia vastauksia rauhassa. (Valli 2001, 101.)

Kyselylomakkeen laatimisessa on tärkeä ottaa huomioon monenlaisia asioita. Ensinnäkin tärkeintä on selkeys. Kysymykset myös kannattavat laatia siten, että ne olisivat rajatumpia, eikä niin yleisellä tasolla olevia. Kysymysten pituuteen tulee kiinnittää huomiota, ettei niistä tule liian pitkiä ja vaikeasti ymmärrettäviä. Hyvä on muistaa kysymystä laatiessa, ettei tee sellaista kysymystä, jossa on kaksoismerkityksiä. Tärkeää on kysyä vain yhtä asiaa kerrallaan. Kysymysten määrää on myös hyvä miettiä etukäteen, ettei niitä ole liikaa, tai toisaalta liian vähän tutkimuksen aineiston saamisen kannalta. Sanojen käyttö ja valinta on tärkeää huomioida, että kaikki vastaajat voivat ymmärtää lauseet. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 191–192.) Kysymyksiä laadittaessa on hyvä kiinnittää huomiota kysymysten loogiseen etenemiseen, vastausohjeiden tarpeellisuuteen ja ulkoasuun (Valli 2001, 100).

Kyselylomake koostuu taustatietojen tiedustelusta, jotka on muodostettu monivalintakysymysten mukaisesti. Suurin osa kysymyksistä on avoimia kysymyksiä perheiden ja omaisten kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyen. Avointen kysymysten tarkoituksena on selvittää mahdollisimman todennukaisesti perheiden ja omaisten odotuksia, kokemuksia ja kehittämistarpeita yhteistyöstä.

Kysymykset kyselylomakkeeseen on muodostettu monen eri lähteen kautta, kuitenkin alun perin tutkimustehtävään ja – kysymyksiin viitaten. Kyselylomakkeen kysymyksissä huomioidaan myös teemat, jotka muodostettiin ennen aineistonkeruuta. Teemat viittaavat tutkimustehtävään. Työelämän toiveet huomioitiin kyselylomaketta suunniteltaessa niin kuin tutkijan omatkin toiveet. Apuna käytettiin aiemmin tehdyn tutkimusten kyselylomaketta, joka liittyi samaan aiheeseen (Lehtonen 2005). Teoreettinen näkökulma pyrittiin tuomaan kyselylomakkeen kysymyksissä esiin.

Kyselylomakkeen kohderyhmäksi muodostuivat kaikki omaiset ja perheet, joiden läheinen on ollut tammi-elokuun 2011 välisenä aikana tukikeskusjaksolla Lammilla ja jo kotiutunut. Määränä oli yhteensä yhdeksän omaista ja perheenjäsentä, kenelle kyselylomake toimitettiin. Kohderyhmä koostui asiakkaiden vanhemmista ja sisaruksista. Kyselylomake annettiin henkilökohtaisesti neljälle omaiselle ja postitse lähetettiin yhteensä viisi kyselylomaketta. Takaisin tuli täytettynä yhteensä kuusi vastausta laskettaessa kaikki kyselylomakkeet yhteen.

Kun aineisto on kokonaisuudessaan kerätty kyselylomakkeen osalta, voidaan sitä alkaa analysoida. Analyysimenetelmänä tutkimuksessani kyselylomakkeessa on teemoittelu. Tällöin tarkastellaan sellaisia aineistosta nousevia piirteitä, joilla on yhteyksiä usealle haastateltavalle. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 173.)

Kyselylomakkeen perustietokohdat, joissa on monivalintakysymyksiä, analysoidaan laskemalla osuudet jokaisella kysymykselle. Tällöin voidaan kuvata ja kertoa, millainen kohderyhmä tutkimuksella oli tarkemmin.

Kyselylomakkeen avoimet kysymykset analysoidaan yhdistelemällä aineisto valmiiksi luokiteltujen teemojen alle ja tämän jälkeen sisällönanalyysin avulla yhtäläisyyksiä ja eroja etsien aineistosta.

Teemoittelu on luonteva etenemistapa esimerkiksi teemahaastattelua analysoitaessa. Oli aineisto mitä tahansa, oleellista on kuitenkin järjestää aineisto teemoittain. Kun aineistoa järjestellään teemojen mukaan, jokaisen teeman alle kootaan aineistosta kaikki ne kohdat, joissa puhutaan kyseisestä teemasta. Tämä voi tapahtua joko nykyaikaisesti leikkaa - liimaa - taktiikalla, tai leikkaamalla tulostetusta aineistosta kaikki ne oleelliset kohdat. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Kyselylomakkeen muodostin siten, että se pohjautui teemoihin, jotka liittyvät tutkimustehtävään. Nämä teemat ovat omaisten ja perheiden odotukset yhteistyöstä ennen jaksoa, kokemukset yhteistyöstä jakson aikana sekä yhteistyön kehittäminen. Näiden pääteemojen lisäksi huomioin tutkimukseni kolme alateemaa muodostettaessa kyselylomaketta. Nämä alateemat ovat yhteistyö jakson jälkeen, yhteistyön positiiviset asiat sekä yhteistyön negatiiviset asiat. Alateemat muodostuvat, koska teemat itsessään ovat melko laajoja, joten alateemat helpottavat analysointia. Teemat liittyvät tutkimustehtävään, jolloin voin luokitella aineiston suoraan teemojen alle,

jolloin saan muodostettua tutkimuskysymysten alle vastauksia ja johtopäätöksiä.

6.2 Teemahaastattelu ja sen analysointimenetelmä

Hirsjärvi ja Hurme (2004, 47–48) kuvaavat teemahaastattelun olevan puolistrukturoitu haastattelumenetelmä. Teemahaastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista sitten keskustellaan. Oletuksena teemahaastattelussa on, että kaikki yksilön ajatukset, kokemukset, tunteet ja uskomukset voidaan selvittää tällä menetelmällä.

Teemahaastattelussa tyypillistä on, että aihepiirit eli teemat, ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka järjestys ja muoto puuttuvat (Hirsjärvi ym. 2004, 197). Nimi teemahaastattelukin jo kertoo sen, että haastattelu etenee tiettyjen teemojen mukaisesti, eikä yksityiskohtaisten kysymysten kautta. Tällöin tutkittavien ääni tulee paremmin kuuluviin. Oleellista teemahaastattelussa on, että ihmisten antamat tulkinnat ja merkitykset ovat keskeisiä. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 48.)

Teemahaastattelu toteutetaan käyttäen samoja teemoja kuin kyselylomakkeessa, joiden pohjalta keskustelua voidaan käydä. Haastattelu toteutetaan 1-2 omaiselle tai perheelle, riippuen miten monelle se on mahdollista suorittaa. Tärkeintä on saada kokonaisvaltainen kuva asiasta haastatteleamalla kasvotusten, jolloin perhe tai omainen tulee suoraan kuulluksi.

Teemahaastattelu toteutetaan yksilöhaastatteluna, koska se on käytännön syistä helpompi toteuttaa siten. Käsiteltävät asiat ovat myös henkilökohtaisia mielipiteitä ja kokemuksia, jolloin haastateltava voi rauhassa miettiä ja käsitellä haastattelun eri teemoja ilman ulkopuolisia henkilöitä.

Teemahaastattelun pyrin toteuttamaan samassa paikassa, kuin asiakkaan tukikeskusjakson loppupalaveri. Tämä siksi, koska omainen tai perhe on jo alkujaan sellaisessa paikassa, jossa keskustelu on mahdollista toteuttaa. Heti alussa on tarkoitus mainita haastateltaville, mihin tarkoitukseen aineisto menee, mikä on tutkimuksen tavoite ja kuinka aineistoa käsitellään. Haastattelu nauhoitetaan kokonaisuudessaan, jotta minun on mahdollista keskittyä ainoastaan keskusteluun ja dialogiin haastattelun aikana. Kun keskustelu on nauhoitettu, siihen voidaan palata tutkimuksen aikana.

Nauhoitetut äänitallenteet litteroidaan, eli kirjoitetaan puhtaaksi sanasta sanaan. Litteroinnin tarkkuudesta voi tutkija itse päättää, riippuen tutkimustehtävästä ja tutkimusotteesta mikä on tarkoituksenmukaisinta. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 138–139.)

Kun haastattelu on litteroitu, voidaan sitä alkaa kuvata ja sitten luokitella. Kuvaamisessa pyritään kartoittamaan haastattelun kokonaiskuvaa ja haetaan sitä, mistä on keskusteltu haastattelun ajan. Sen jälkeen tehdään luokittelu, joka on välttämätöntä vertailun vuoksi. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 145–147.)

Tutkimuksen kannalta oleellista on, että luokittelen haastattelun aineiston jo ennalta määriteltäviin teemoihin kyselylomakkeen teemojen pohjalta. Mikäli teemoja tuntuu olevan enemmän, voin tarvittaessa muokata niitä ja yhdistellä eri tarpeiden mukaisesti. Teemoittelu tapahtuu siis täysin samalla tavoin kuin kyselylomakkeen kohdalla.

6.3 Koko aineiston yhdistely ja analysointi

Lopuksi, kun sekä kyselylomakkeiden että teemahaastattelun aineisto on saatu kerättyä ja yksitellen aloitettu analysointi, voidaan alkaa yhdistellä aineistoa. Aineisto yhdistetään ennalta muodostuneiden teemojen mukaisesti, mitkä käsittelevät tutkimuskysymyksiä. Eri teemojen alle muodostuu erilaisia asioita. Kun aineisto on yhdistelty ja lajiteltu teemojen alle, käytetään analysoinnin tukena ja apuna sisällönanalyysia soveltaen tutkimukseen sopivalla tavalla.

Sisällönanalyysi on yksi laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä, joita voidaan käyttää kaikenlaisissa laadullisissa tutkimuksissa. Tällä analyysimenetelmällä on tarkoitus saada tutkittavasta asiasta kuvaus yleisessä ja tiivistetyssä muodossa. Sisällönanalyysia käyttäen aineisto voi olla myös täysin strukturoimaton. Sisällönanalyysin tarkoitus on pyrkiä kuvaamaan aineiston ja eri dokumenttien sisältöä sanallisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 93; 105; 107.)

Sisällönanalyysi mahdollistaa liikkumavapauksia, mutta toisaalta edellyttää tiettyjen rajoitteiden hyväksymistä. Ensimmäiseksi käsitteenä sisällönanalyysi voi tarkoittaa niin sisällönanalyysia kuin sisällön erittelyäkin. Toinen asia on, että sisällönanalyysi on mahdollista tehdä kolmella eri tavalla: aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti. Kolmanneksi metodologian ohjaussuhde ja merkitys toteuttamisessa voidaan ymmärtää kapeasti. Hämäläisen (1987) mukaan analyysin avulla luodaan aineistoon selkeyttä ja tätä kautta voidaan tehdä luotettavia ja selkeitä päätelmiä tutkittavasta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 107–108.) Tässä opinnäytetyössä käytetään aineistolähtöistä sisällönanalyysia, koska tulokset nousevat aineistosta, joita on kerätty kyselylomakkeen ja teemahaastattelun avulla.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa Miles & Huberman (1994) kuvaavat analyysinhankintaprosessin kolmivaiheiseksi. Ensimmäinen vaihe on aineiston pelkistäminen, sitten aineisto ryhmitellään ja lopuksi luodaan teoreettiset käsitteet. Aineiston pelkistämisen aineisto voi olla esimerkiksi litteroitu haastattelu, joka pelkistetään siten, että kaikki epäolennainen karsitaan pois. Pelkistäminen voi olla pilkkomista osiin tai tiivistämistä. Pelkistämisen voi tehdä etsimällä auki kirjoitetusta aineistosta tutkimustehtävän kysymyksillä kuvaavia ilmaisuja, jotka alleviivataan eri kynillä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–109.) Tässä opinnäytetyössä aineisto pelkistetään heti teemoittelun jälkeen, koska aineisto on teemoiteltu jo alussa kuuteen pää- ja alateemaan.

Kun aineisto on pelkistetty, tulee aineiston alkuperäisilmaukset käydä läpi tarkasti etsien samankaltaisuuksia ja/tai eroavuuksia kuvaavia käsitteitä. Ne käsitteet, jotka tarkoittavat samaa, ryhmitellään ja yhdistellään teeman sisällä omaksi luokakseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.) Näin tehdään jokaisen kuuden teeman alla yhdistäen ja etsien eri asioita. Luokat siis kuvaavat opinnäytetyön aineiston sisältöä kuuden eri teeman sisällä. Jokaisen kuuden teeman sisällä muodostuu useita luokkia.

Lopuksi on vuorossa aineiston abstrahointi, jossa tutkimuksen kannalta oleellinen tieto erotetaan ja valikoidun tiedon kautta voidaan muodostaa teoreettisia päätelmiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111.) Tässä vaiheessa kuuden teeman alle muodostuneet luokat jaetaan kolmen pääteeman alle tutkimuskysymysten mukaisesti. Tätä kautta saadaan jokaisen luokan sanoma teemojen, tutkimuskysymysten alle, jolloin voidaan alkaa kirjata tuloksia.

Käsitteitä yhdistelemällä saadaan siis vastaukset tutkimustehtävään. Sisällönanalyysi perustuu päättelyyn ja tulkintaan. Johtopäätöksiä tehdessään tutkijan on ymmärrettävä, mitä asiat tutkittavalle merkitsevät. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 115.)

Lopuksi, kun aineisto on analysoitu ja yhdistelty teemojen ja sisällönanalyysiiä apuna käyttäen, tulokset kirjataan. Tällöin voidaan vastata suoraan tutkimuskysymysten alle, kun aineisto teemoitellaan ja yhdistellään sen mukaisesti.

6.4 Tietojen käsittely, suojaus ja säilyttäminen

Aineisto käsitellään kokonaisuudessaan luottamuksellisesti koko tutkimuksen ajan. Kyselylomakkeet käsitellään yksilöllisesti ja kenenkään henkilöllisyys ei käy ilmi tutkimuksen aikana. Tutkimuksen kannalta oleellista ei ole kenenkään omaisen tai perheen henkilöllisyys, jolloin sitä tietoa ei tarvitse kysyä.

Kaikki tutkimukseen saatu materiaali ja aineisto säilytetään tutkijalla tutkimuksen tekemisen aikana siten, ettei kukaan ulkopuolinen sitä pysty näkemään. Kun aineisto on analysoitu ja käsitelty, sekä tutkimus on valmis ja arvioitu, hävitetään kaikki kerätty aineisto. Kaikki aineisto sisältäen kyselylomakkeet ja haastattelun nauhoitukset hävitetään, kun opinnäytetyö on saatettu päätökseen ja hyväksytty.

7 AINEISTON ANALYSOINTI

7.1 Kyselylomakkeen analysointi

Kyselylomakkeen kysymykset muodostettiin jo alun perin siten, että ne viittaavat ennalta määriteltuihin teemoihin (Liite 1). Teemat taas liittyvät vahvasti tutkimuskysymyksiin. Tätä kautta kyselylomakkeita on helpompi analysoida, kun tietynlaiset teemat ovat jo esillä.

Kyselylomakkeen pohjalta muodostuneet pääteemat ovat omaisten ja perheiden odotukset yhteistyöstä ennen jaksoa, kokemukset yhteistyöstä jakson aikana, yhteistyön kehittäminen. Lisäksi alateemat yhteistyö jakson jälkeen, yhteistyön positiiviset ja negatiiviset asiat ovat oleellisia tutkimuksen kannalta. Tätä kautta aineisto on lajiteltu näiden teemojen alle.

Kyselylomakkeita saapui yhteensä kuusi kappaletta täytettynä. Koska yhteensä kohderyhmää oli yhdeksän omaista, on vastausprosentti 67 %. Tulos on melko hyvä, koska kyselylomakkeisiin vastaaminen ei aina tuota isoa prosenttiyksikköä, koska täyttäminen koetaan vaivana. Tämän vuoksi voidaan ajatella, että omaiset ja perheet haluavat useimmiten vaikuttaa perhelähtöiseen työskentelyyn ja edistää sitä haluamaansa suuntaan.

Taustatietokysymykset, jossa vastausvaihtoehtoina olivat monivalinnat, analysoitiin siten, että jokaiselle kysymykselle laskettiin osuus eli kuinka moni on vastannut mitään. Tällöin saatiin taustatietoa tutkimukselle, jolla ei tosin tutkimustehtävän ja – kysymysten kannalta ollut merkitystä.

Avoimet kysymykset teemoiteltiin niiden teemojen alle, jotka on jo aikaisemmin muodostettu. Teemat liittyvät olennaisesti tutkimuskysymyksiin, joten tämän vuoksi tehtiin teemoittelu heti alussa. Tämän jälkeen kun myös teemahaastattelu oli teemoiteltu samaisten teemojen alle, alettiin käyttää sisällönanalyysiä apuna.

7.2 Teemahaastattelun analysointi

Teemahaastattelua suunniteltaessa otettiin huomioon samat teemat, kuin kyselylomakkeessa. Tämän vuoksi aineistoa on helpompi analysoida, kun tiedossa on yhdet ja samat teemat, joiden alle tietoa voi kerätä.

Ennen haastattelua tutkijalla oli apusanoja liittyen edellä mainittuihin teemoihin. Esimerkkinä apusanoista ovat yhteistyön kehittäminen ja yhteistyön odotukset. Teemat muodostuivat oman oivalluksen, aikaisempiin tutkimuksiin perehtymisen sekä työelämän toiveiden kautta.

Haastateltava löytyi tiedotteen tiedustelemisen kautta (liite 2), jossa kysyttiin kaikilta tukikeskusjaksolla olleilta asiakkaiden perheiltä ja omaisilta heidän halustaan osallistua tutkimukseen. Eräs omainen ilmoittautui ha-

luavansa osallistua opinnäytetyöhön haastattelun muodossa, joten otin häneen heti yhteyttä puhelimitse. Haastattelupäiväksi sovimme tämän läheisen loppupalaveripäivän, jonka jälkeen hänellä on aikaa ja me molemmat olisimme samassa paikassa, jolloin siitä ei olisi huolta. Haastateltava ei ollut henkilönä minulle aiemmin tuttu.

Haastattelu toteutettiin kyseisen asiakkaan loppupalaverin jälkeen rauhallisessa toimistotilassa, jossa oli sohvia, tuolia ja pöytä. Haastattelutilanne oli rauhallinen ja mahdollisti hyvin dialogin käymisen. Haastattelun kesto oli noin 30 minuuttia, jonka aikana saatiin aikaan paljon hyvää keskustelua, mutta toisaalta taas aiheesta hyppimistäkin oli huomattavissa. Haastattelu nauhoitettiin kokonaisuudessaan ääninauhurille, jolloin oli mahdollista palata haastatteluun jälkeensä ja toisaalta oli myös paremmin mahdollisuutta keskittyä itse keskusteluun sekä kuuntelemiseen ja keskustelemiseen.

Aineisto litteroitiin, eli kirjoitettiin puhtaaksi sanasta sanaan, melko pian haastattelun jälkeen. Tutkija voi määrittää sen, kuinka tarkasti litterointi tapahtuu (Hirsjärvi & Hurme 2004, 138–139). Tässä tutkimuksessa puhtaaksikirjoittaminen kirjattiin tarkasti, koska oli tärkeää kuulla ja ymmärtää perheenjäsenen tarinaa, koska tutkimuksen tarkoitus on myös kuvata todellista elämää, niin kuin kvalitatiivisessa tutkimuksessa sanotaan. Vaikka haastattelu muuten litteroitiin tarkasti, jätettiin alku- ja loppukeskustelut litteroimatta, joissa keskusteltiin tutkimukseen liittymättömistä asioista. Tämä siksi, koska keskustelussa ei ollut tutkimuksen kannalta oleellisia asioita.

Litteroinnin jälkeen teksti kuvailtiin ja etsittiin, mitä keskusteltiin ja mitkä olivat pääaiheet, josta keskusteltiin. Tämän jälkeen etsittiin ne oleelliset asiat, jotka liittyvät tutkimustehtävään ja teemoihin. Sitten tieto oli mahdollista luokitella jo aiemmin sovittujen teemojen alle. Tällöin kaikki tieto teemojen alla oli vielä täysin pelkistetyssä muodossa.

7.3 Koko aineiston teemojen analysointi sisällönanalyysiä hyödyntäen

Kun sekä kyselylomake että teemahaastattelu oli analysoitu erikseen teemoitellen, alettiin aineiston lopullisessa analysoinnissa käyttää apuna sisällönanalyysin menetelmiä soveltaen tähän tutkimukseen sopivalla tavalla. Tässä vaiheessa aineisto oli jo jaettu kolmen pääteeman ja kolmen alateeman mukaan, jotka luotiin jo tutkimuksen alussa viitaten tutkimuskysymyksiin ja nämä teemat ovat: omaisten ja perheiden odotukset yhteistyöstä ennen jaksoa, kokemukset yhteistyöstä jakson aikana, yhteistyön kehittäminen sekä alateemat yhteistyö jakson jälkeen, yhteistyön positiiviset ja negatiiviset asiat.

Kyselylomakkeen ja teemahaastattelun aineisto oli kirjattu jokaisen kauden eri teeman alle pelkistämättömässä muodossa. Kun kaikki tutkimukseen liittyvä aineisto oli teemoiteltu, oli sisällönanalyysi mahdollista aloittaa. Ensin kuitenkin oli tärkeää perehtyä aineistoon ja tutustua siihen mahdollisimman tarkasti.

Tämän jälkeen tästä pelkistämättömästä aineistosta etsittiin kaikki oleellinen, joka kuului teemojen alle ja liittyi oleellisesti tutkimustehtävään. Jotta ei sekaannuksia aineiston kanssa tulisi, kaikki tutkimustehtävään liittyvä aineisto alleviivattiin kaikesta muusta aineistosta.

Kun kaikki ylimääräinen oli karsittu pois aineistosta, oli aika pelkistää ilmaisut, sekä listata ne edelleen samojen kuuden teeman alle. Aineisto pilkottiin osiin teemojen alla yksinkertaisempaan muotoon pelkistäen.

Tämän jälkeen oli mahdollista alkaa etsiä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Tässä vaiheessa aineisto oli vielä luokittelematon, jolloin aineisto on vain pelkistetyssä muodossaan. Jokaisen teeman sisällä etsittiin samantlaisia viittauksia sekä eroavaisuuksia. Käytin erilaisia merkkejä, esimerkiksi ympyröitä, viivoja ja neliöitä aineiston erojen ja samankaltaisuuksien etsimiseksi ja ymmärtämisen helpottamiseksi.

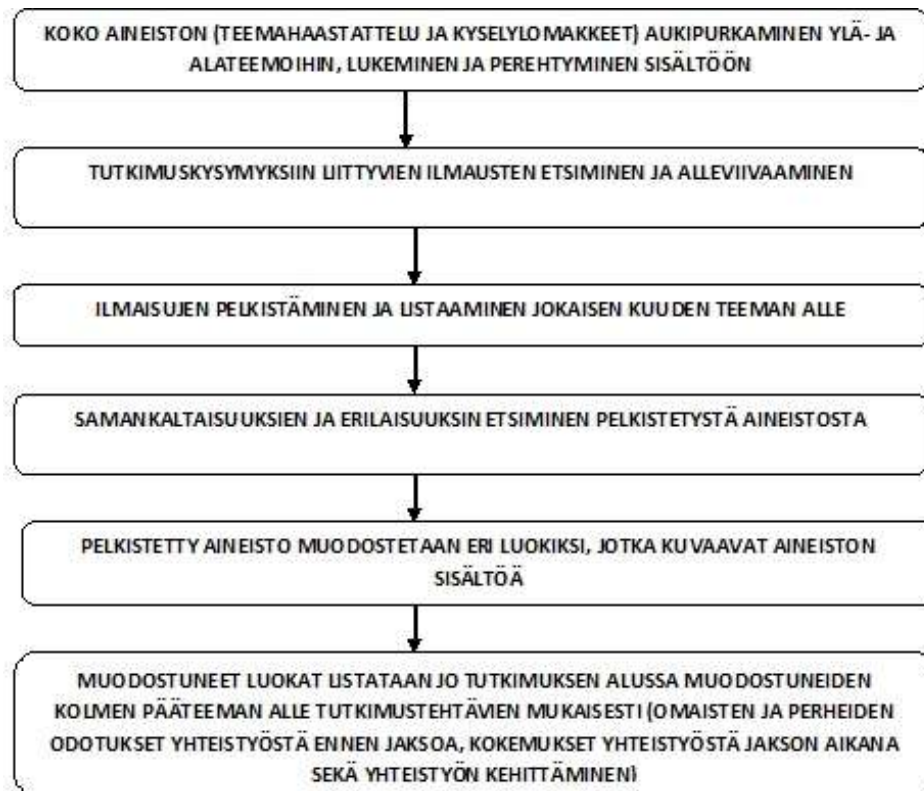
Kun tämä oli tehty, oli mahdollista miettiä erilaisia luokkia, jotka vastaavat aineiston sisältöä. Kun aiemmin oli mietitty eri merkkejä käyttäen, mitä samantlaisuuksia ja eroavaisuuksia aineistossa on, voitiin luoda jokaiselle merkille oma luokan nimi. Tämä nimi kuvaa tarkemmin sen luokan sisältöä ja mikä se pääsanoma on. Jokaisen teeman alle muodostui useita eri luokkia kuvaamaan oman teemansa asiaa.

Lopulta muodostuneet luokat oli mahdollista listata kolmen pääteeman, eli tutkimuskysymysten alle, jotka olivat omaisten ja perheiden odotukset yhteistyöstä ennen jaksoa, kokemukset yhteistyöstä jakson aikana sekä yhteistyön kehittäminen. Lisäksi alateemat yhteistyö jakson jälkeen sekä yhteistyön positiiviset ja negatiiviset asiat, luokiteltiin toisen teeman, kokemukset yhteistyöstä ennen jaksoa, alle.

Näin ollen jokaisen kolmen teeman alta löytyi erilaisia luokkia, jotka kuvaavat aineiston pääsanomaa. Luokat kertovat myös siitä, mistä aineisto kertoo ja mitä asioita aineistosta nousi ilmi.

Koska tutkimus oli laadullinen ja melko pienelle kohderyhmälle tehty, oli erityisen tärkeää myös kuulla eriäviä kokemuksia. Tämän vuoksi eriävät ja yksittäiset kokemukset huomioitiin myös aineistoa analysoitaessa.

Tämä kaikki on kuvattu kuviossa 1. Kuviossa on eritelty lyhyesti päikinänkuoressa tämän opinnäytetyön aineistonanalyysin tapahtumat. Kuvio on helpottamassa sekä tutkijaa ymmärtämään analyysin vaiheen, että ulkopuoliset voivat selkeämmin nähdä aineiston analyysin vaiheet tässä opinnäytetyössä.



Kuvio 1 Aineistolähtöisen sisällönanalyysin eteneminen opinnäytetyössä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109).

Tutkimus oli laadullinen ja perheiden sekä omaisten henkilökohtaisia mielipiteitä runsaasti sisältävä. Tämän vuoksi oli haasteellista löytää monia yhtäläisyyksiä ja selkeitä johtopäätöksiä. Kuitenkin tärkeää oli kuulla omaisten ja perheiden omia henkilökohtaisia kokemuksia, jota kautta yhteistyön kehittäminen heidän kanssaan on mahdollista. Perheiden kokemukset ovat aina hyvin yksilöllisiä ja se tulee huomioida.

8 TULOKSET

Taustatiedot eivät olleet tutkimuksen tulosten kannalta oleellisia, vaan ne alun perinkin suunniteltiin kyselylomakkeeseen kaiken varalta, mikäli huomattaisiin jotain tiettyjä yhtäläisyyksiä tai poikkeavuuksia vastaajien vastauksissa. Taustatietoja analysoitaessa ei tullut selville mitään oleellista, jolla olisi nähty olevan vaikutusta vastauksiin.

Vastaajien omaiset ja perheenjäsenet olivat 17–59-vuotiaita. Vastaajista 4/7 oli joko äiti tai isä. Vastaajien joukossa oli myös yksi äitipuoli sekä kaksi sisarusta. Viisi kohderyhmään kuuluvista kertoi, että tukikeskusjaksoja on takana useampi, mutta mukana oli myös kaksi omaista, joiden läheinen on ensimmäistä kertaa tukikeskusjaksolla. Yhteydenpidossa omaisen ja perheenjäsenen tai läheisen välillä ei ollut eroa tukikeskusjakson aikana verrattuna normaaliin arkeen. Jakson pituus vaihteli kahdesta viikosta kahteen kuukauteen, ja molempia vastauksia oli yhtä paljon, mutta jak-

son pituudella ei tutkimuksen mukaan ollut vaikutusta yhteistyöhön laatuun.

Aineistoa oli kuuden kyselylomakkeen ja yhden teemahaastattelun verran. Haasteellista oli löytää asioita, jotka olisivat yhteisiä suurimman osan kohderyhmän kokemusten ja ajatuksien kanssa. Kuitenkin analyysin kautta oli löydettävissä asioita, jotka toistuivat useamman kohderyhmäläisen sanomisissa.

8.1 Omaisten ja perheiden odotukset yhteistyöstä ennen jaksoa

Odotuksia tukikeskusjaksoa kohtaan ei viidellä omaisilla ollut. Lähinnä tärkein oletus vastausten mukaan oli se, että omaiset ja perheet halusivat kuulla raporttia läheisensä elämästä. Tärkeänä koettiin, että kerrotaan omaisen kuulumiset sekä asioiden kehittyminen tukikeskuksessa.

Ei erityisiä odotuksia, koska -- joutunut tukikeskukseen ”kriisipaikalle”, -- sattuneiden ongelmien vuoksi --

Kun soitan, saan raportin tytärpuoleni kuulumisista ja asioiden kehittymisestä --

Myös luotto ammatti-ihmisiin koettiin vahvana. Tämänkin vuoksi omaisten ja perheiden oli vaikea kuvailla odotuksia tukikeskusjaksoon liittyen, koska he kuitenkin luottivat ammattilaisten taitoon käsitellä asioita.

Olen aina luottanut ammatti-ihmisiin/hoitolaan.

8.2 Yhteistyö tukikeskusjakson aikana työntekijöiden ja omaisten sekä perheiden välillä

Omaisten ja perheiden kanssa tehtävä yhteistyö koettiin vaihtelevana Lammin ja Lahden tukikeskuksessa. Kuitenkin viisi omaista koki yhteistyön hyvänä, tiedotus oli riittävää sekä yhteistyö oli molemminpuolista tarpeen tullen. Tutkimuksen mukaan omaiset ja perheet kokivat, että kysymällä ja soittamalla oli mahdollista saada tietoa aina. Mahdollisuus oli myös käydä tukikeskuksessa jakson aikana vierailemassa ja myös tällöin oli aikaa keskustella asioista.

Hyvät kokemukset.

Aina oltiin valmiina puhelimesta keskusteluun.

Mielestäni tiedotettiin riittävästi.

Mielestäni riittävästi yhteydenpitoa oli --

Hoitajien työ nähtiin laadukkaana ja kolme omaista kertoi, että hoitajilla on vahva ammatti-identiteetti, lämmin kontakti kaikkiin ihmisiin ja taito

sekä halu työskennellä ammatillisesti. Halu käyttää ammattitaitoa näkyi yhteistyössä henkilökunnan ja perheiden välillä omaisten mielestä. Hoitajien työtä arvostettiin ja omaiset tiesivät, että työntekijöillä on halua auttaa heidän läheisiä ihmisiä.

No kyllä mä oon ollu ihan, lasten parastahan sitä haetaan tässä ja yritetään saada selvyttä että mikä siihen auttas ja sillei et kun oppis tietämään --

Yleisarvosana 10-. Mukavia, nuoria ihmisiä, joilla ammattitaitoa ja halua myös käyttää ammattitaitojaan hyväksi. --

Yhteistyötä tehtiin neljän omaisen mukaan lähinnä puhelinsoitoilla ja vierailukäyntien yhteydessä liittyen jakson kuulumisiin ja kehittymiseen. Kaksi omaista mainitsi myös palaverit, joiden kautta oli mahdollista vaikuttaa läheisensä hoitoon.

Yhden omaisen kohdalla yhteistyötä tehtiin läheisensä asuinpaikan kautta, jolloin tukikeskuksen henkilökunnasta ei oltu suoraan yhteydessä perheenjäseniin. Tällöin asuinpaikka informoi perhettä tukikeskusjakson kuulumisista.

Yhteistyötä ei kuitenkaan koettu parhaalla mahdollisella tavalla kahden omaisen mielestä. Yhteistyötä ei koettu niin hyvänä ja sitä oli liian vähän, jolloin koettiin, ettei omaisia ollut kuultu asioissa. Näiden omaisten kohdalla yhteistyö ei ollut toiminut heidän haluamallaan tavalla ja tämän vuoksi he joutuivat pettymään tukikeskusjakson aikana pidettävästä yhteydenpidosta henkilökunnan kanssa.

Ei meiltä paljoa kysytty --

Ainoastaan 2 puhelinsoittoa --

Jakson jälkeen yhteistyötä reilu puolet halusi pitää jollakin tasolla, mutta loput halusivat taas, ettei yhteydenottoja enää olisi. Muutama omainen koki tärkeänä, että saisi tietoon tukikeskusjakson johtopäätökset, tulokset ja niistä keskusteltaisiin omaisen kanssa. Eräs omainen haluaisi tukikeskusjakson jälkeen saada mahdollisuuden keskustella, mikäli tarvetta on ja lisäksi saisi lisätietoa siitä, mistä on mahdollista saada apua.

8.3 Yhteistyön kehittäminen

Yhteistyön kehittämisessä koettiin puolella omaisella tärkeänä se, että perhe tai omainen saisi itselleen tietoon, miksi hänen läheisensä on tukikeskusjaksolla. Mikä on jakson tarkoitus ja merkitys juuri hänen elämässään, sekä mikä on tukikeskusjakson vaikutus hoitoon tulevaisuudessa. Tähän liittyen oleellisena koettiin myös se, että omaisille ja perheille tulisi kertoa jakson jälkeen tukikeskuksessa tehdyistä johtopäätöksistä, tuloksista, niin kuin kohderyhmä itse kuvaili. Omaisille ja perheille tulisi vielä tarkemmin kertoa ja selittää mikä on johtopäätöksien merkitys ja mitä niil-

lä tarkoitetaan. Yksi kohderyhmässä oleva kaipasi myös keskustelua tukikeskusjakson jälkeen esimerkiksi jatkohoitoon liittyen.

-- mitä tukijakso merkitsee, ja mitä se vaikutti -- hoitoon --

Vaikka tiedottaminen koettiinkin pääosin hyvänä tukikeskusjakson aikana, kolme omaista koki, että tiedotusta ja yhteydenpitoa olisi voinut parantaa. Omaiset ja perheet kaipasivat, että tiedotus olisi voinut olla vieläkin tehokkaampaa.

Toivoisimme parempaa tiedottamista ja yhteyden pitoa --

Konkreettisten perusasioiden tarkennus omaiselle koettiin myös yhtenä kehittämisen alueena kahden omaisen ja perheenjäsenen mielestä. Perusasioilla tarkoitettiin esimerkiksi läheisen päiväohjelman kertomista tarkemmin omaiselle, ajantasaisten puhelinnumeroiden kertominen, sekä ajat, milloin soittaminen on mahdollista tukikeskuksen henkilökunnalle.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimustehtävänä opinnäytetyöllä oli selvittää Lammin ja Lahden tukikeskuksen asiakkaiden omaisten ja perheiden odotuksia ja kokemuksia tukikeskusjakson aikana tehtävästä yhteistyöstä ja koota kehittämisideoita siihen. Kysymyksinä olivat kolme tarkentaen ja kohdentaen olevaa kysymystä odotuksiin, kokemuksiin ja kehittämistarpeisiin liittyen.

Kohderyhmä koostui yhteensä seitsemästä omaisesta/perheenjäsenestä ja läheisten ikä oli 17–59 –ikävuoden välillä. 4/7 omaisista oli joko äiti tai isä, mutta myös kaksi sisarusta sekä äitipuoli kuului kohderyhmään. Yhteydenpito oli samanlaista läheiseensä sekä jaksoa ennen että jakson aikana. Tukikeskusjakso läheisillä vaihteli kahdesta viikosta kahteen kuukauteen.

Tutkimuksen perusteella omaisilla ja perheillä on vain vähän odotuksia tukikeskusjakson aikana tehtävästä yhteistyöstä. Omaisilla on luottoa ammatti-ihmisiin, joka osittain selittää, ettei odotuksia yhteistyölle henkilökunnan kanssa ole, koska omaiset ja perheet uskovat vahvasti sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden ammattitaitoon.

Raportin kuuleminen oman läheisen asioista koetaan kuitenkin tärkeänä, joten se on yksi konkreettinen odotus, joka tutkimustulosten perusteella tuli ilmi.

Kokemukset yhteistyöstä henkilökunnan kanssa ovat vaihtelevia. Pääosin kuitenkin yhteistyö on toimivaa omaisten ja henkilökunnan välillä. Tiedotusta läheisen elämään liittyen on riittävästi. Keskustelu on molemminpuolista ja sitä tehdään muun muassa vierailujen ja puhelinsoittojen yhteydessä.

Molemminpuolinen keskustelu viittaa opinnäytetyön taustateoriaan, perhelähtöiseen asiakastyöhön. Perhelähtöisyydessä korostetaan perheen ja työntekijöiden yhteistä vastuuta. Se on kumppanuussuhde, jossa kumpikin osapuoli on erilainen, mutta kuitenkin arvokas asiantuntija. Suhteen toimimiseen tarvitaan molemminpuolista luottamusta ja kunnioitusta toisia kohtaan. Perheellä tai omaisilla sekä ammattihenkilöstöllä on kuitenkin aina yhteisiä tavoitteita. (Määttä 2001, 100; Verner 2010.)

Koska omaiset kokevat yhteistyön henkilökunnan kanssa pääosin toimivana molemminpuolisena vastuuna läheisestä, voidaan todeta, että perhelähtöinen ajatusmalli on taustalla Lammin ja Lahden tukikeskuksessa. Perhelähtöisyydessä oleellista on yhteinen vastuu läheisestä ja kumppanuussuhteen rakentaminen, jossa ollaan erilaisia, mutta yhtä tärkeitä asiantuntijoita.

Työntekijöiden ammatillisuus ja ammattitaito näkyvät yhteistyössä, jonka vuoksi omaiset ja perheet arvostavat ja kunnioittavat hoitohenkilökunnan arvokasta työtä. Työntekijöillä on lämmin ja hyvä kontakti aina kaikkiin osapuoliin. Omaiset näkevät sen, että työntekijöiden tavoitteena on hakea kaikkien asiakkaiden parasta.

Yhteistyö toimii toisinaan hieman heikommin ja omaisilla on joskus kokemus, että heitä ei tarpeeksi kuulla heitä koskevissa asioissa. Yhteistyötä tehdään liian vähän, jonka vuoksi kaikki omaiset eivät ole tyytyväisiä yhteistyön laatuun.

Kehittämisen näkökulmassa on muutamia asioita, joita on mahdollista edistää Lammin ja Lahden tukikeskuksessa. Tukikeskusjakson tarkoitus sekä merkitys omaiselle tulee kertoa mahdollisimman yksinkertaisella tavalla. Henkilökunnan tulee osata kertoa, miksi läheinen on tukikeskusjaksolla ja mikä on jakson merkitys hänelle. Tämän lisäksi tukikeskusjaksolla tehtävien johtopäätöksien ilmoitus omaiselle ja perheelle tulee tehdä mahdollisimman pian tukikeskusjakson jälkeen ja kertoa se heille heidän ymmärtämällään tavalla.

Vaikka tiedottaminen pääosin koetaan hyvänä, on tärkeää pystyä vielä tehostamaan sitä enemmän. Tärkeää on tehostaa tiedottamista omaisia ja perheitä koskevissa asioissa, joissa heidänkin äänensä on tärkeä kuulla. Jokaisella omaisella ja perheellä on omat tapansa haluta kuulla läheisensä elämästä ja tämä heidän haluavansa tapa on hyvä selvittää, jolloin tiedottamista voidaan tehostaa.

Myös perustietojen tarkennus omaiselle on kehittämisen näkökulmasta yksi asia. Omaiselle tulee ilmoittaa tarkemmin muun muassa ajantasaiset puhelinnumerot ja läheisen päiväohjelma. Tätä kautta omaisen on helpompaa ymmärtää tukikeskusjakson toimintaa ja hänellä on tällöin perustietoja, joka helpottaa itsessään yhteydenpitoa henkilökunnan kanssa.

Aiempiin tutkimuksiin nähden tuloksissa oli samankaltaisia asioita. Yhteistyö koettiin vaihtelevana Lammin ja Lahden tukikeskuksessa niin kuin

Heinosen ja Hemmilän (2009) tekemässä opinnäytetyössä Mielenterveyspotilaiden omaisten ja hoitohenkilökunnan välinen yhteistyö omaisten näkökulmasta.

Myös tiedonkulku oli vaihtelevaa Lammin ja Lahden tukikeskuksessa, sillä osan mielestä tiedottamista oli riittävästi ja osa koki taas, että sitä oli liian vähän. Tämän saman huomasi Kotkaslahti (2011) tutkimuksessaan Omaisten ja henkilökunnan välinen yhteistyö Linnea kodissa. Tämä sama huomattiin myös kehitettävänä asiana Lehtosen (2005) pro gradu-tutkimuksessa Yhteistyö vanhainkodin henkilökunnan ja asukkaan omaisten välillä. Tässä tutkimuksessa kommunikointi omaisia kohtaan nähtiin tarpeena kehittää.

Tutkimukset olivat erilaisia ja niissä oli erilaisia piirteitä. Kuitenkin samantyyppisiä asioita aineistosta nousi ilmi ja samanlaisia asioita koettiin tärkeäksi kehittää eteenpäin. Toki jokaiseen tutkimukseen liittyi myös omat erilaiset tuloksensa näiden lisäksi.

10 POHDINTA

Opinnäytetyön prosessia aloitin ensimmäisen kerran syyskuussa 2010. Matka oli melko vaikea alussa, sillä aiheenvalinta ja työelämäyhteys eivät kohdanneet heti ensimmäisessä yrityksessä ja työelämäkontaktissa. Tämän vuoksi jo tehneet suunnitelmani opinnäytetyöstä kariutuivat marraskuun loppuun mennessä.

Tämän jälkeen sain itse ajatuksen, että voisin kysyä työpaikaltani Lammin tukikeskukselta, olisiko heillä kiinnostusta opinnäytetyötä kohtaan. Otin yhteyttä joulukuun 2010 alussa tukikeskukseen tiedustelumielessä ja he ottivat asiaan heti myönteisen kannan.

Joulu-tammikuun aikana yhteistyössä ohjaavan opettajan ja työelämäkontaktin kanssa pyrittiin etsimään yhteinen mielenkiinnon aihe, jota tutkittaisi. Työelämäältä tule ehdotus aiheeseen liittyen, jossa he halusivat tutkittavan jotakin perhetyöhön viittaavaa. Tämän kautta lähdin kehittelemään opinnäytetyötä ja melko nopeasti myös oma mielenkiinto löytyi. Aiheeksi muodostui lopulta asiakkaiden omaisten ja perheiden näkökulma heidän kanssaan tehtävään yhteistyöhön liittyen. Ideapaperiseminaariin osallistuin heti tammikuun alussa.

Aihevalinta oli osuva minulle, sillä olen kiinnostunut perhetyöstä ja se on kuitenkin tärkeä osa monessa eri paikassa sosiaalialalla. Lisäksi pääaineenani opiskeluissa on sosiaalipedagoginen kasvatus, johon liittyy varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun opintojen lisäksi perhetyöhön liittyviä opintoja. Koska työelämä oli myös kiinnostunut aiheesta, sopi se kaikille, jolloin ei tarvinnut miettiä, mikä muu aihe voisi olla.

Tutkimussuunnitelma valmistui helmikuussa 2011, jolloin osallistuin tutkimussuunnitelmaseminaariin esittelemään työtäni. Tässä vaiheessa tein alkuvalmistelut ja – suunnitelmat mahdollisimman hyvin. Suunnittelin ky-

selylomakkeen yhdessä työelämän kanssa, sekä mietin teemahaastattelun teemat, joiden kautta aion hankkia aineistoa opinnäytetyöhöni. Tein tämän kaiken helmikuun 2011 loppuun mennessä, koska lähdin helmikuun lopussa ulkomaille työharjoitteluun kolmeksi kuukaudeksi. Ajatuksena oli, että kun palaan takaisin Suomeen, voin alkaa tutkimukseeni liittyen kerätä aineistoa.

Hämeen ammattikorkeakoulun tutkimussuunnitelman lisäksi huomioon tuli ottaa koko ajan Eteva kuntayhtymän edellyttämät asiat. Tämän vuoksi tutkimussuunnitelmastani tuli hieman laajempi kuin Hämeen ammattikorkeakoulun ohjeiden mukaan, koska tein sitä koko ajan sillä ajatuksella, että saman tutkimussuunnitelman voin lähettää kuntayhtymän tutkimusjohtokunnalle arvioitavaksi. Lähetin helmikuun lopussa siis myös Etevan tutkimusjohtokunnalle tutkimussuunnitelmani ja muut liitteet, joita he tarvitsivat arvioidakseen tutkimuksen soveltuvuus tukikeskukseen. Maaliskuuhun 2011 sain päätöksen tutkimusluvan myöntämisestä Eteva kuntayhtymältä. Tämän jälkeen kaikki oli selvää ja aineistonkeruuvaihe oli mahdollista aloittaa heti, kun palasin takaisin Suomeen.

Toukokuun lopussa aloitin taas kesätyöt Lammin tukikeskuksessa ja toimin yhtenä työntekijänä siellä. Tätä kautta pystyin löytämään kohderyhmän ja itse tiedustelemaan perheiden ja omaisten haluista osallistua tutkimukseen. Aineistonkeruun aloitin heti kesäkuussa ja sitä kesti elokuun puoleenväliin asti 2011.

Aineistonkeruun jälkeen osallistuin syyskuussa 2011 aineistohankinta ja – analyysiseminaariin, jossa sain viimeiseen vaiheeseen vinkkejä. Analysointia sekä tulosten ja johtopäätösten laadintaa tein syys- lokakuun aika tiiviisti ja loppuseminaarin pidin marraskuun alussa.

Se, että olen työskennellyt Lammin ja Lahden tukikeskuksessa, on saattanut vaikuttaa jollain tasolla opinnäytetyöhöni. Toisaalta taas koen sen vahvuutena, että paikka on minulle tuttu ja tunnen toimintamalleja ja asiakasprosessia. Minulla on myös ollut vahvaa esitietoa ja kokemusta tukikeskuksista ja tiedän työkokemukseni vuoksi, mikä on tukikeskusten tarkoitus ja miten siellä toimitaan. Roolini pyrin pitämään koko tutkimuksen ajan tutkijana. Toisinaan kuitenkin tilanne oli ristiriitainen, sillä myös työaikana työntekijän roolissa tuli ottaa puheeksi omaisten ja perheiden kanssa opinnäytetyöni.

Aihealueena vammaisuus on myös ollut tuttu koko opinnäytetyön ajan, koska olen työskennellyt Lammin tukikeskuksessa. Tämäkin on helpottanut opinnäytetyöntekoa, kun aihe ei ole täysin vieras ja sen on voinut sisältää jo paljon aiemmin omissa ajatuksissaan. Lisäksi olen opintojeni aikana opiskellut vammaistyötä sivuaineena, koska aihealueena vammaistyö on kiinnostanut opintojen alusta lähtien minua.

Jos paikka olisi ollut minulle täysin vieras, olisi haasteellista kuvitella, millaista edes perustyö arjessa olisi. Tätä kautta tiedän itse, millaista työ oikeasti on, kun olen itse sitä tehnyt.

Tutkimuksen pyrin tekemään koko ajan tutkijan roolissa, eli täysin puolueettomasti. Ajattelin, että olen ulkopuolinen osapuoli, joka tutkii yhtä asiaa, enkä kuulu työyhteisöön tutkimuksen kautta millään lailla. Voi olla, että taustani näkyy jollain tasolla tutkimuksessani. Itse en ole huomannut ainakaan isompia vaikutuksia, mutta saattaa olla, että olen tullut sokeaksi omalle työlleni.

Itse tutkimukseen viitaten, on varmasti monia asioita, joita olisi voinut tehdä toisin. Ensinnäkin se, että päätin tehdä opinnäytetyön yksin, on ollut iso haaste koko ajan. Kun ryhdyin tekemään työtäni yksin, tiesin, että siinä on sekä hyviä että huonoja puolia. Hyvät puolet näin kuitenkin hyvin positiivisessa valossa, jonka vuoksi lopulta päädyin tekemään työn yksin. Jälkeenpäin ajateltuna en kadu, että tein työni yksin, vaikka haaste se olikin koko ajan.

Toki jossain vaiheessa tuen tarve ja muu keskustelun tarve vaivasi ja olisi ollut lohdullista jutella ihmisen kanssa, joka on juuri samassa tilanteessa kuin minä. Tukea tutkimukseni tekoon sain väliseminaareista säännöllisin väliajoin, mutta vieläkin useammin olisin halunnut keskustella muiden kanssa tutkimukseeni liittyvistä asioista.

Aineistonhankintamenetelmät soveltuivat tutkimukseen mielestäni hyvin ja sain kerättyä aineistoa sekä muodostettua tuloksia ja johtopäätöksiä. Toki luotettavuudessa pohdin enemmän sitä, olisiko luotettavuutta lisännyt, jos kohderyhmää olisi ollut reilusti enemmän. Alussa kuvittelin, että aineistoa on todella haasteellista saada, mutta aineistonkeruun jälkeen huomasin, että onneksi sitä oli saatavilla edes niin paljon kuin nyt sain.

Aineistonhankintamenetelmänä pohdin myöhemmin, että kyselylomake olisi voinut olla innostavamman näköinen. Siinä olisi voinut olla väriä enemmän ja joitain kuviakin mahdollisesti. Se olisi saattanut innostaa kohderyhmää vielä enemmän vastaamaan verrattuna mustavalkoiseen kyselylomakkeeseen.

Aineistonanalyysi sitten taas vuorostaan oli haasteellisin asia minulle koko opinnäytetyöprosessin aikana. Jälkeenpäin koen myös, että analyysin olisi voinut tehdä toisella tavalla ja ehkä hieman yksinkertaisemmin. Tietämättömyys ja kokemattomuus aiheesta, sekä yksin aherruksen vuoksi tein analyysin sillä tavalla, kuin se siihen hetkeen parhaiten sopi. Kuitenkin käsityksessäni oli, että analyysin voi tehdä juuri sellaisella tavalla kuin itse haluaa, kunhan kykenee perustelemaan valintansa. Nyt kuitenkin jälkeenpäin ajateltuna vain yksi analysointitekniikka olisi riittänyt tutkimukseen. Aineistonanalysointitapoja olisi kannattanut miettiä tarkemmin ennen aineistonhankintaa.

Tuloksia pohtiessa niihin on voinut vaikuttaa monenlaiset asiat. Esimerkiksi se, että olen itse myös työntekijänä Lammin ja Lahden tukikeskuksessa, on voinut vaikuttaa tuloksiin, koska olen osalle omaisista tuttu työntekijä. Toisaalta kyselylomake aineistonkeruumenetelmänä on haasteelli-

nen, koska tutkija ei välttämättä koskaan näe kohderyhmäänsä, eikä voi olla varma vastauksien luotettavuudesta.

Opinnäytetyössä on oleellista opetella tutkivan ja kehittävän otteen taitoa ja sitä kautta opetella tekemään omaan alaansa liittyviä tutkimusta. Tämän tavoitteen olen mielestäni sisältänyt ja olen joutunut kantapään kautta opettelemaan monia asioita tutkimuksen tekoon liittyen. Toisinaan yksin tehdessään olo oli joskus yksinäinen, jonka vuoksi asioista piti ottaa yksin selvää ja tätä kautta yrittää ymmärtää asioita parhaimmalla mahdollisella tavalla. Opinnäytetyöni ohjaava opettaja oli kuitenkin koko ajan mukana prosessissa ja se toi tietynlaista turvaa tekemiseen. Ohjaajalta oli aina mahdollista kysyä, mikäli tarvitsin apua tai tukea. Tämä oli ensiarvoisen tärkeää koko tutkimuksen teon aikana.

Tutkimusentekotaidot kuitenkin lisääntyivät tutkimusta tehdessä paljon. Vaikka varmasti paljon on vielä kehittymistä omassa tekemisessä ja taidoissaan, on paljon uutta tietoa tullut asian suhteen. Yleissivistävällä tavalla on myös hyvä ymmärtää opinnäytetöitä ja muita tutkimuksia. Tätä kautta on helpompi ymmärtää ja lukea jälkeinpäin muita asiantuntemuksellisia tekstejä.

Jälkeinpäin ajateltuna asioita, joita olisi voinut tehdä toisella tavalla, oli paljon. Kuitenkin lopputulokseen olen melko tyytyväinen ja olen iloinen, että sain opinnäytetyöni tehtyä sillä ajalla, mitä olin suunnitellutkin ja jopa hieman aikaisemmin. Opinnäytetyön aikana opin paljon erilaisia taitoja sekä kirjallisiin töihin liittyen että konkreettisiin asioihin liittyen.

Alussa sana opinnäytetyö kuulosti haasteelliselta ja ajatuksena oli, saako sitä ikinä valmiiksi. Kykenin kuitenkin suunnitelmallisesti tekemään työni loppuun asti saaden tuloksia, joista oli mahdollista päätellä joitain asioita. Vaikka kaikki ei mennyt suunnitelmien mukaan, työ on nyt tehty ja tämän jälkeen alkaa se todellinen työelämä, jossa pääsee näyttämään taitojaan. Opinnäytetyö antoi hyviä eväitä siihen ja tästä on hyvä jatkaa eteenpäin.

10.1 Eettisyys

Eettisyys on asia, jota mietitään aina tutkimusta tehdessä. Varsinkin laadullisessa tutkimuksessa se on oleellinen asia. Kuitenkin toisinaan on yllättävää, kuinka vähän erilaisissa tutkimukseen liittyvissä oppaissa painotetaan tutkijan moraalialia sekä etiikkaa. Mitä avoimempia tiedonkeruumenetelmiä käytetään tutkimuksessa, sitä haasteellisempaa on pohtia mahdollisia eettisiä ristiriitoja ja ongelmia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 125.)

Yleisesti ihmisoikeudet ovat oleellinen osa eettisyyttä ihmisiin kohdistuneissa tutkimuksissa. Ensinnäkin tutkijan on kerrottava tutkimuksen osallistujille tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskit siten, että kohderyhmä kykenee ne ymmärtämään. Jokaisella on oltava mahdollisuus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta, jolloin tutkimukseen osallistumisen on oltava aina vapaaehtoista. Mikäli tutkittava on kiinnostunut osallistumaan

tutkimukseen, on osallistujan viimeistään tässä vaiheessa tiedettävä, mistä tutkimuksessa on kyse. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131.)

Tutkittavan suojaa ajatellen on tärkeää muistaa turvata heidän oikeutensa sekä hyvinvointi ja ne ovat kaiken muun edellä. Tutkimustiedot ovat aina luottamuksellisia ja saatuja tietoja ei käytetä kuin sovittuun tarkoitukseen, sekä niitä ei luovuteta ulkopuolisille. Nimettömyys on myös oleellinen asia, ettei identiteetti paljastu tutkimuksen teon aikana, tai sen jälkeen. Tutkijan on oltava koko tutkimuksen ajan vastuuntuntoinen kohderyhmää kohtaan noudattamalla niitä sopimuksia, joita on luvannut noudattaa. Myöskään tutkimuksen rehellisyyttä ei vaaranneta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131.)

Omassa tutkimuksessa heti alussa oli oleellista se, että olen vaitiolovelvolinen kaikista kuulemistani asioista. Tämän lisäksi jokaisen tutkimukseen osallistuneen henkilöllisyys peitetään, ettei kukaan voi tulla tunnistetuksi raportin kautta. Oleellista oli, ettei Lammin ja Lahden tukikeskuksen henkilökunta, omaiset ja perheenjäsenet itse, tai kukaan muukaan ulkopuolinen, voi tunnistaa ketään henkilöä tutkimuksesta.

Myös osallistuminen tutkimukseen oli koko ajan vapaaehtoista, eikä kehtään pakotettu osallistumaan. Tämän vuoksi oli laadittu tiedote (liite 2) omaisille ja perheille, jossa he saivat ilmaista mahdollisen kiinnostuksensa opinnäytetyötä kohtaan. Tiedotteen kautta omaisen tai perheenjäsenen oli jo tässä vaiheessa mahdollista saada tietoa tutkimuksen tavoitteista ja tarkoituksesta. Tärkeänä koettiin myös kunnioittava ja arvostava ote omaisia kohtaan, jotka haluavat osallistua tutkimukseen.

Tutkimuksen tuloksia ja johtopäätöksiä ei yksityiskohtaisesti lähetetty tai kerrottu kohderyhmälle. Tulosten ja johtopäätösten ilmoittaminen olisi myös käytännössä haasteellista, koska kohderyhmä ei ole enää tällä hetkellä asiakkaana Lahden tukikeskuksessa. Lisäksi jokaisen identiteetin paljastumisen kannalta oli järkevämpää, ettei kohderyhmälle esitetä opinnäytetyön tuloksia.

Tutkimuksessa kerrottiin alusta alkaen, että aineisto tullaan hävittämään tutkimuksen teon jälkeen. Tämän vuoksi kyselylomakkeiden tuoma aineisto laitettiin silppuriin, kun opinnäytetyö palautettiin arvioitavaksi. Tämän lisäksi teemahaastattelun äänitiedosto sekä litteroitu tekstitiedosto poistettiin tietokoneelta samaan aikaan.

10.2 Luotettavuus

Luotettavuuden arviointi on oleellista laadullisessa tutkimuksessa, koska yleensä kaikissa tutkimuksissa pyritään välttelemään virheitä. Laadullisen tutkimuksen luotettavuudessa on erilaisia vaihtoehtoja, koska eri käsityksiä on niin paljon. Laadullisella tutkimuksella on perusajatus, että tutkijalla on tarpeeksi aikaa tehdä työnsä. Myös tutkimuksen julkisuus parantaa luotettavuutta, koska tällöin tutkija raportoi yksityiskohtaisesti oman tut-

kimuksensa ja toisaalta taas eri kollegat voivat arvioida työtä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 134; 142.)

Triangulaation avulla on mahdollista tarkentaa tutkimuksen luotettavuutta. Triangulaatio on kuitenkin haasteellinen käsite, eikä sitä ole niin yksinkertaista käyttää tutkimuksissa. Yksinkertaisesti sanottuna kuitenkin triangulaatio on erilaisten teorioiden, metodien ja tiedonlähteiden yhdistämistä toisiinsa tutkimuksessa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 143.)

Omassa tutkimuksessa laadullisuus tuli esiin hyvin, jolloin kuultiin yksittäisten henkilöiden henkilökohtaisia kokemuksia yhteistyöstä henkilökunnan kanssa. Tutkimukseen on haasteellista tuoda kokonaisvaltaisia johtopäätöksiä, jossa todettaisiin joitain asioita tosiksi. Kyseessä on kuitenkin jokaisen omat mielipiteet ja kokemukset, jolloin on haasteellista kuvata vain yhdestä näkökulmasta opinnäytetyön tuloksia ja johtopäätöksiä.

Tätä kautta ajatellen jokaisella henkilöllä on omia henkilökohtaisia tarpeita ja haluja yhteistyön suhteen. Ne ovat yksilöllisiä kokemuksia, ja mitään kokemuksia ei voi kategorioida oikeisiin ja väärin vastauksiin. Tässä tutkimuksessa oleellista oli, että huomioidaan jokaisen mahdollisen perheenjäsenen tai omaisen kokemukset tiedustellen yhteydenpidosta. Yhteydenpitoa omaisiin tai perheenjäseniin kuitenkin halutaan pitää eritavoin, joten tutkimuksen kautta saatiin selville eri yksilöiden kohdalla, millaista yhteistyötä he kaipaavat.

Kohderyhmän tarkoitus oli kuvata 5-8 omaisen tai perheen ajatuksia kyselylomakkeella ja 1-2 kohderyhmäläistä haastattelun kautta. Kohderyhmäksi halusi tulla kuusi kyselylomakkeeseen vastannutta, sekä yksi haastateltuun osallistunut. Tutkimuksen tavoitteisiin nähden siis kohderyhmää oli riittävästi.

Kuitenkin jälkeinpäin luotettavuuden kannalta olisi ollut hyvä, että kohderyhmää olisi ollut reilusti enemmän. Jos olisi halunnut pystyä tekemään konkreettisempia johtopäätöksiä, olisi kohderyhmää pitänyt olla vähintään 15–20 henkilöä. Kohderyhmän suuruus tuo aina luotettavuutta tutkimuksessa, kun on enemmän vastaajia. Tässä kohtaa olisin siis toiminut toisin ja kerännyt riittävämmän määrän kohderyhmää, jolloin olisi saatu luotettavampia lopputuloksia.

Tässä kohtaa kuitenkin tutkimuksessa ei ollut mahdollista isommalle kohderyhmälle, koska opinnäytetyön laajuus rajaa tutkimuksen kokoa jonkin verran. Lisäksi aikaa olisi tarvittu paljon enemmän tutkimuksen tekemiseen. Tutkimuksen kohderyhmä koostui kaikista omaisista ja perheenjäsenistä, joiden läheinen on ollut tukikeskusjaksolla Lammin tukikeskuksessa tammi-elokuun 2011 aikana. Tämän kahdeksan kuukauden aikana oli mahdollista saada yhteensä 7 henkilöä mukaan tutkimukseen. Kohderyhmän saaminen siis itsessäänkin on haasteellista ja tämän vuoksi se ei ollut mahdollista.

Luotettavuutta pyrittiin tutkimuksessa lisäämään siten, että kohderyhmänä olivat vain Lammin tukikeskuksen asiakkaiden omaiset ja perheet. Lisäksi kohderyhmänä käytettiin vain aikuisten puolen omaisia perheitä. Mahdollisuus olisi siis tutkia myös lasten osaston yhteistyön muotoa, sillä lapsien osasto on osa Lammin ja Lahden tukikeskusta. Kuitenkin luotettavuuden kannalta oli oleellista tutkia vain aikuisten puolen yhteistyön laatua, koska lasten puolella yhteistyö voi olla erilaista.

Opinnäytetyö on julkinen tutkimus, joka sinällään lisää jo luotettavuutta itsessään. Kun työ esitellään opinnäytetyön loppuseminaarissa, on paikallaloijoiden mahdollista esittää lisäkysymyksiä tutkimukseen liittyen ja täten varmistaa tutkimuksen luotettavuutta vielä entisestään. Tarvittaessa tutkija voi myös täsmentää tietoa.

10.3 Tutkimuksen vaikutukset Lammin ja Lahden tukikeskukseen

Tutkimuksen avulla perheiden ja omaisten kanssa tehtävää yhteistyötä voidaan kehittää Lammin ja Lahden tukikeskuksessa. Omaisten kuuleminen on ensiarvoisen tärkeää palvelun laadun kehittämiseksi. Kun perheitä ja omaisia on kuultu heitä koskevissa asioissa, voidaan heidän kanssaan tehtävää yhteistyötä kehittää sellaiseen suuntaan, kun on tarvetta. Kokeumus siitä, että tulee kuulluksi itseään koskevissa asioissa, on ensiarvoisen tärkeää, jotta palvelu voisi olla vielä laadukkaampaa.

Tutkimuksen kautta Lammin ja Lahden tukikeskus saa arvokasta tietoa omaisten ja perheiden kokemuksista heidän kanssaan tehtävästä yhteistyöstä. Henkilökunta saa tietoonsa omaisten ja perheiden todellisia kokemuksia, miten he ovat kokeneet yhteistyön. Tukikeskus saa myös tietoonsa kehittämisehdotuksia yhteistyön suhteen, jolloin perhetyötä voidaan kehittää eteenpäin.

Lammin ja Lahden tukikeskus saa pitää tekemäni kyselylomakkeen ja jatkaa perheiden ja omaisten kuulemista tutkimuksen jälkeenkin, mikäli he kokevat, että siihen tarvetta olisi. Kyselylomaketta voi muuttaa tutkimuksen teon jälkeen, mikäli koetaan, että toisenlaiset kysymykset soveltuisivat paremmin yhteistyön laadun tiedustelemiseen tukikeskuksessa. Toisaalta, jos halutaan selvittää ihan erilaisia asioita, on oleellista, että kyselylomakepohjaa muutetaan halutunlaiseksi.

10.4 Jatkotutkimusaiheet

Nyt tutkimuksen aiheenani oli selvittää ja kuvata henkilökunnan kanssa tehtävää yhteistyötä Lammin ja Lahden tukikeskuksessa omaisten näkökulmasta. Ajatuksena oli nimenomaan koota odotuksia, selvittää kokemuksia ja lopuksi koota kehittämisideoita yhteistyön parantamiseen.

Jatkotutkimusaiheeksi tutkimuksesta nousi se, kohtaavatko omaisten odotukset ja kokemukset todellisuutta yhteistyötä tehdessä. Seuraava tutkija voisi siis selvittää, miten odotukset ja kokemukset vastaavat yhteistyön to-

dellisuutta. Tehdäänkö yhteistyötä omaisten odotusten mukaisesti, vai muuttuuko jokin asia, kun yhteistyötä aletaan aidosti tehdä.

Toisaalta asiaa voisi tutkia samalla ajatuksessa kuin tällä kertaa, mutta vain henkilökunnan näkökulmasta, kuinka he kokevat yhteistyön omaisten kanssa. Oleellista voisi olla myös pohtia, miten henkilökunta pystyisi omalta osaltaan kehittämään perhetyötä omaisten ja perheiden kanssa.

LÄHTEET

Asiantuntijapalvelut ja Hothat-tukikeskukset, nd. Viitattu 31.1.2011.

<http://www.eteva.fi/palvelut/Asiantuntijapalvelut>

Asiantuntijapalvelut ja tukikeskukset, nd. Viitattu 12.9.2011.

<http://www.eteva.fi/palvelut/Asiantuntijapalvelut>

Eteva – yksilöllisesti kehittyvää vammaispalvelua. 2009. Eteva kuntayhtymän toiminnan linjaus 2010–2020 pähkinäkuoressa. Viitattu 9.9.2011.

http://www.eteva.fi/hakemisto/materiaalit/materiaalit/Eteva_linjaus_2010-2020_web.pdf

Eteva 2009. Suomen suurin vammaispalvelujen tuottaja. Lehdistötiedote. Viitattu 12.9.2011.

http://www.google.com/url?sa=t&source=web&cd=19&ved=0CFsQFjAIOAo&url=http%3A%2F%2Fwww.eteva.fi%2Fblogit%2Feteva-ajankohtais-ta%2FEteva_toimii_lahella_pienissa_yksikoissa.doc&rct=j&q=lammin%20tukikeskus&ei=JO9tTqWzDouRswaT27X7BA&usg=AFQjCNGHvhUR6BytNgo0q6zadioYTTQVsw&cad=rja

Eteva, nd. a. Arvot, missio, visio ja strategiat. Viitattu 16.9.2011.

<http://eteva/tietoatevasta/arvotmissiovisiotjastrategia/Sivut/default.aspx>

Eteva, nd. b. Hothat-tukikeskuspalvelut. Viitattu 16.9.2011.

<http://eteva/asiakastyo/hothattoimintajajestelma/Sivut/default.aspx>

Etevesta vammaispalvelujen johtava tuottaja, nd. Viitattu 31.1.2011.

<http://www.eteva.fi/hakemisto>

HAMK, n.d. Opinnäytetyön toteutus suunnitelma.

Heinonen, M. & Hemmilä, A. 2009. Mielenterveyspotilaiden omaisten ja hoitohenkilökunnan välinen yhteistyö Omaisten näkökulmasta. Lahden ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 9.9.2011.

http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/3102/Hemmila_Anne.pdf?sequence=1

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara P. 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hämäläinen, J. & Kurki L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY.

Hämäläinen, J. 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Kerola, K. Sipilä, A. 2007. Haastava käyttäytyminen - syitä, muutokseen mahdollisuuksia. Oulu: Kalevaprint oy.

Kotkaslahti, M. 2011. Omaisten ja henkilökunnan välinen yhteistyö Linnea Kodissa. Tampereen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto, Terveystiedon edistämisen koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 9.9.2011.

<https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/29029/KotkaslahtiMari.pdf?sequence=1>

Lammin tukikeskuksen henkilökunta 2008. Sopimuskansio.

Lehtonen, T. 2005. Yhteistyö vanhainkodin henkilökunnan ja asukkaan omaisten välillä. Tampereen yliopisto. Lääketieteellinen tiedekunta. Pro gradu-tutkielma. Viitattu 13.2.2011

<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00751.pdf>

Määttä, P. 2001. Perhe asiantuntijana. Erityiskasvatuksen ja kuntoutuksen käytännöt. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Mönkkönen, K., Nurro M., Väisänen, R. 1999. Sosiaalipedagogiikan käytännön sovelluksia. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Peltonen, M. & Arkko, A. 2007. Perheiden kanssa työskentely. Teoksessa Eteva (toim.) HOTHAT Toimintaperiaatteet ja käsikirja. Lammi. 33–35.

Rantala, A. 2002. Perhekeskeisyys – puhetta vai todellisuutta. Jyväskylä: ER-paino Ky.

Ritaranta, S. 2010. Hankalat asiakastilanteet. Työterveyslaitos. Viitattu 15.2.2011.

http://www.ttl.fi/fi/toimialat/soter/asiakastyon_haasteet/hankalat/sivut/default.aspx

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - teemoittelu. Viitattu 17.9.2011.

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino oy.

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Valli, R. 2001. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Aaltola, H. Valli, R. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vernerin 2010. Perhelähtöinen asiakastyö. Viitattu 15.2.2011.

<http://verneri.net/yleis/kehitysvamma-alamattina/tyomenetelmia/perhelahtoinen-asiakastyo.html>

KYSELYLOMAKE LAMMIN/LAHDEN TUKIKESKUKSEN ASIAKKaidEN OMAISILLE JA PERHEILLE

Hei! Tämä kysely on osa Anna-Maria Salomaan (Sosionomi AMK) opinnäytetyötä ”Omaisten ja perheiden kanssa tehtävä yhteistyö Lammin/Lahden tukikeskuksessa.” Vastaamalla kyselylomakkeeseen vaikutat tukikeskuksen omaisten ja perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettöminä heinä-syyskuun aikana ja tutkimuksen valmistumisen jälkeen ne hävitetään. **Kyselyssä henkilökunnalla tarkoitetaan koko moniammatillista työryhmää.** Kiitos ajastanne!

Taustatietoja (ympyröi sopivin vaihtoehdoista)

1. Olen Lammin/Lahden tukikeskuksessa hoidossa olevan henkilön
 1. Puoliso
 2. Äiti tai isä
 3. Sisarus
 4. Sukulainen, miten?

 5. Joku muu, mikä?

2. Läheiseni ikä on _____ vuotta
3. Kuinka monta kertaa läheisenne on ollut tutkimusjaksolla Lammin/Lahden tukikeskuksessa?
 1. Lapseni/läheiseni on ensimmäistä kertaa Lammin tukikeskuksessa
 2. Lapseni/läheiseni on toista kertaa tukikeskuksessa
 3. Lapseni/läheiseni on ollut useamman kerran tukikeskuksessa
 4. Jotain muuta, mitä?

4. Kuinka usein olette pitäneet yhteyttä läheiseenne ennen jaksoa?
 1. Päivittäin
 2. Useita kertoja viikossa
 3. Noin kerran viikossa
 4. Noin kaksi kertaa kuukaudessa
 5. Noin kerran kuukaudessa
 6. Muutaman kuukauden välein
 7. Harvemmin, miten usein?

5. Kuinka usein piditte yhteyttä läheiseenne tukikeskusjakson aikana?
 1. Päivittäin

2. Useita kertoja viikossa
 3. Noin kerran viikossa
 4. Noin kaksi kertaa kuukaudessa
 5. Noin kerran kuukaudessa
 6. Muutaman kuukauden välein
 7. Harvemmin, miten usein?
-

6. Kuinka pitkästä tutkimusjaksosta tällä kertaa oli kyse?

1. Alle viikko
2. 2-4 viikkoa
3. 1-2 kuukautta
4. Yli 2 kuukautta
5. Jotain muuta, mitä? _____

Odotukset ennen jaksoa

7. Millaisia odotuksia teillä oli yhteistyöstä henkilökunnan kanssa tukikeskuksessa ennen jakson alkua? (esim. tiiviys, ammatillisuus, kuulluksi tuleminen tunne, henkilökunnan aktiivisuus...)

Kokemukset jakson aikana

8. Millaista yhteistyötä perheen ja omaisten kanssa tehtiin tutkimusjakson aikana?

9. Millaisia kokemuksia teillä on yhteydenpidosta henkilökunnan ja perheen tai omaisten välillä tutkimusjakson aikana Lammin/Lahden tukikeskuksessa?

Jakson jälkeen

10. Minkälaista yhteydenpitoa toivoisitte tutkimusjakson jälkeen teihin pidettävän?

Kehittäminen

11. Miten odotuksiisi tutkimusjaksolta vastattiin perheiden ja omaisten kanssa tehtävän yhteistyön ja yhteydenpidon osalta?

12. Mitä kehitettävää yhteistyössä olisi mielestänne?

13. Mihin olitte tyytyväisiä?

Lammin ja Lahden tukikeskuksen aikuisten osaston omaisten ja perheiden odotuksia sekä kokemuksia yhteistyöstä henkilökunnan kanssa

Liite 1/4

Vapaa sana:

Kyselylomakkeen voit palauttaa saman tien henkilökunnalle vastattuasi. Kiitos vastauksestanne!



Liite 2

TIEDOTE LAMMIN/LAHDEN TUKIKESKUKSEN ASIAKKAIDEN OMAISILLE JA PERHEILLE

Hei!

Kun perheenjäsenenne tai omaisenne tutkimusjakso päättyy, on teillä mahdollisuus vaikuttaa perheiden ja omaisten kanssa tehtävään yhteistyöhön. Lammin/Lahden tukikeskuksessa koetaan tärkeänä perheiden ja omaisten kuuleminen, jotta palvelun laatua voitaisiin kehittää entistä enemmän.

Jakson loppuvaiheessa teillä on mahdollisuus vastata kyselyyn, jossa selvitetään toiveitanne yhteistyötä kohtaan, kokemuksianne jakson aikana tehdystä yhteistyöstä, sekä mahdollisista kehittämis ehdotuksista. Kysely voidaan toteuttaa joko kirjallisesti kyselylomakkeen avulla (n. 15 min.), tai mahdollisesti haastattelun muodossa (n. 30–45 min). Osallistumisenne ja vastauksenne koetaan erittäin tärkeänä.

Kysely on osa Anna-Maria Salomaan (Sosionomi AMK) opinnäytetyötä ”Omaisten ja perheiden kanssa tehtävä yhteistyö Lammin/Lahden tukikeskuksessa”. Tulokset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettöminä ja analysoinnin jälkeen ne hävitetään.

Voitte ilmaista halunne tutkimusta kohtaan:

Haluan osallistua tutkimuksen toteuttamiseen vastaamalla kyselylomakkeeseen ____

Haluan osallistua tutkimuksen toteuttamiseen haastattelun muodossa ____

En halua osallistua tutkimuksen toteuttamiseen ____

Nimi: _____

Voitte palauttaa tämän tiedotteen Lammin/Lahden tukikeskuksen henkilökunnalle.

Ystävällisin terveisin,
Anna-Maria Salomaa
Sosionomi-opiskelija
Hämeen ammattikorkeakoulu

SELVITYS TUTKITTAVALTA PYYDETTÄVÄÄ SUOSTUMUSTA VARTEN

Tämä on selvitys tiedonantamista varten Anna-Maria Salomaan (sosionomi AMK) opinnäytetyöhön ”Omaisten ja perheiden kanssa tehtävä yhteistyö Lammin/Lahden tukikeskuksessa”. Allekirjoittamalla tämän lomakkeen, annatte suostumuksen käyttää antamianne tietoja tutkimuksen hyväksi. Tutkimusta tehdessä ja raportoidessa yksilöllisyytenne ja nimettömyytenne huomioidaan koko ajan. Olette saaneet riittävästi tietoa opinnäytetyön sisällöstä, sekä sen tavoitteista.

Allekirjoitus ja nimen selvennys

Päivämäärä ja paikka

Terveisin,
Anna-Maria Salomaa
Sosionomi (AMK) – opiskelija
Hämeen ammattikorkeakoulu